
UNITÁRIUS ÉLET

60. ÉVFOLYAM 3. SZÁM
2006. MÁJUS-JÚNIUS

Kéthavonta megjelenő folyóirat

A TARTALOMBÓL

Pünkösdgi gondolatok

Félútnál tovább

Trianoni megemlékezés

Egyházi hírek

Kereszténység és kultúra

Emlékezés Bálint Gáborra

In Memoriam Prof. Dr. Dán Róbert

Akik előttünk jártak

Bartók Béla unitárius zenész kortársai

Egyházközségeink életéből

Erdélyi János

Tiszteljük a szüléket;
Van egy közös szüle,
Sok ember él kívüle,
De senki – nélküle.

Hogy hosszú életű légy,
Tiszteld mi éltet ad
S rokont, szülét, barátot:
– Szeressed a hazát!

Pünkösdi gondolatok

Félútnál és tovább

„Ne nyugtalankodjék a ti szívetek, higgyetek Istenben, és higgyetek énbennem.” (Ján.ev. 14: 1. vers)

Úgy adódott, hogy lelkészi karunk május 11-én tartotta értekezletét, amikor éppen a 26. nap telt el Húsvét óta, és Pünkösdig még 24 nap volt hátra. Pentekosztész, ötven nap, egy nappal az út felén túl. Bizonyára mindannyian úgy vagyunk, hogy álmaink, vágyaink, céljaink megvalósítása felé haladva, szeretünk megállni, számadást tartani, legalább az út felénél. Visszatekintünk arra, ami a hátunk mögött van, ami már múlttá vált. Értékelünk, hogy amit eddig megtettünk, hogyan szolgált az előrehaladásunkat, tanulságokat fogalmazunk meg. Számba vesszük, hogy hányszor kellett előkotorjuk a képzeletbeli vándortarisznyánkból a megsegítő mesebeli, anyánk sütötte hamuba sült pogácsát, a mindig bátorító, félelmeinket eloszlató útravalót: Ne nyugtalankodjék a ti szívetek, higgyetek Istenben, higgyetek énbennem. Majd pedig előre nézünk. Istentől kapott, jövőbe látó hitünkkel, mert a hit a reménylett dolgok valósága, megyünk „az Élet élébe”, „az élet egyre sűrűbb erdejébe.” Újabb és újabb célokat tűzünk ki, álmodunk magunknak, mert

„a cél megszűnt a dicső csatáknak,
a cél halál, az élet küzdelem,
s az ember célja e küzdelem maga!”

Félútig és félútnál tovább, az álomtól a valóságig ez a küzdelem az ember földi vándorlásának meghatározója, isteni küldetés, hivatás.

„Hosszú az út, és messze a cél,
de te csak menj, és legyél türelemmel!
Csak mikor elérsz majd oda,
fogod föl eszeddel,
hogy maga az út a vándor otthona.”

– olvashatjuk Arnulf Overland Úton című versében. Petőfi is így biztat: Előre, csak előre, nagy messze még a cél! Nagypéntektől-Húsvéttól indulva, Pünkösdi felé haladva és megérkezve az ünnepbe, a beteljesedésbe, az első tanítványok is így járhatták be az utat. A drámai események miatt szétszaladtak. Nem tudni, hogy találkoztak-e titokban, de lehet valószínűsíteni, ha a pünkösdi eredményt nézzük.

Mindenikük bizonyára számot vetett önmagával az eseményekben való részvételéről, annak eredményes vagy kudarcos voltáról. Számolt vagy leszámolt a múltjával, és egy lelki megerősödés után már csak a jövőbe nézett, előre tekintett. Fegyverül a jézusi biztatást övezte magára: Ne nyugtalankodjék a ti szívetek, higgyetek Istenben, higgyetek énbennem. Élete vízváltatója előtt leült a nyitott sír mellé, ahogy Dsida Jenő megénekli gyönyörű versében „szemlélni” életét:

„Nincs gonoszabb, mint a hitvány
áruló és rossz tanítvány,
...Bűneimnek nincsen számok.
Mindent bánok, mindent szánok,
...Az én Uram újra él most,
országútján mendegél most,
...ahol lépked, jobbra-balra
ezer madár fakad dalra,
s ring, hullámszik a vetés.
...Majd csak csöndes estelen

indulok, hol vitt a lábad,
földön kúszom könnybe lábadt
szemmel, szinte testtelen.
Fennakadva tüskeágon,
éjsötét nagy pusztaságon
étlen-szomjan vágok át,
nagy hegyeken vágok át,
...S közben dalolok az égről,
pálmás, örök dicsőségről,
vonszolván földdel rokon
testemet a homokon,
...Mert az égi útnak elve:
kúszva, vérzón énekelve,
portól, sártól piszkosan
menni mindig, biztosan...
S kopjék térdig bár a lábam,
tudom, az ég kapujában
utolérlek, Krisztusom!”

Egy ilyen számadás és katartikus felismerés elvisz mindenkit, engem is az első tanítványokhoz hasonlóan, a „vízváltatóhoz” pünkösdiöket teremteni, ahonnan „életem új forrása ered:

„Legyen, kérlek, e forrás
mélyebből fakadó,
Nem magának-való
Tisztultabb szeretet – imádkozhatjuk Reményik Sándorral.
Legyen e tiszta nedv
Felbuzgó munkakedv,
Önzetlenebb erő,
Malmot hajtó patak,
Szolgáló akarat.
Sziklából feltörő.
...Hadd mosolyogjak én
Azon is, ami fáj.
Azon is, ami e
Világban vaksötét,
Fáklyavivő legyek,
Míg tart e furcsa lét.
Legyek összeszedett,
Szelíden is kemény,
S hogy ne ítéltessem,
Mégse ítéljek én,
Nevessek a világ
Játékai felett,
De ez a nevetés
Legyen egy ölelés,
Amellyel mindenkit
Magamhoz ölelek.”

Tanítványi elkötelezettségem felismerése, felelősségem megfogalmazódása „egy akarattal együtt” lenni készet, hogy többi tanítványtársammal, Istentől kapott pünkösdi lelkesedéssel alkossunk egy áldottabb, szebb holnapot, jövendő.

Minden pünkösdi célhozérés, beteljesedés állandóan megújuló fohásza úgy kell hangozzon, ahogy Pálffy Márton énekeskönyvünk 216. számú szerzeménye utolsó versszakára végén megfogalmazza:

„Óh, tégy csodát, lobbantsd ki lelked,
Uram, lelkünk nincs, azt adj, lelket,

*A múlton csüngő nemzedék
Találja meg, szeresse meg Egy Istenét!”*

A Lélek ünnepén és a Keresztény Egyház születésnapján a „még nem elég” állandó szomjúsága, éhsége kell, hogy hajtson, izzón.

*„Nem elég megborzongni,
de lelkesedni kell!
Nem elég fellobogni,
de mindig égni kell!
És nem elég csak égni:
fagyot is bírjon el,
ki acél akar lenni,
suhogni élivel.
Nem elég álmodozni,
Egy nagy-nagy álom kell!
Nem elég megérezni,
de felismerni kell!
Nem elég sejteni,
hogymilyen kor jön el;
jövönket- tudni kell!
Nem elég a célt látni;
járható útja kell!
Nem elég útra lelteni,
az úton menni kell!*

*Egyedül is! Elsőnek,
elől indulni el!
Nem elég elindulni,
de mást is hívni kell!
S csak az hívjon magával,
aki vezetni mer!
Nem elég jóra vágyani:
a jót akarni kell!
És nem elég akarni:
de tenni, tenni kell!
A jószándék kevés!
Több kell: – az értelem!
Mit ér a hívős ész?!Több kell: – az érzelem!
Am nem csak holmi érzés,
de seb és szenvedély,
keresni, hogy miért élj,
szeress, szenvedj, remélj!” (Váci Mihály)*

Az újabb és újabb eredményeket, sikereket, küzdelmeink valóra válását a jézusi bátorítás bizonyossá teszi számunkra: Ne nyugtalankodjék a ti szívetek, higgyetek Istenben, higgyetek énbennem!

Ámen (B. L.)

***Kitöltők lelkemből és prófétálnak fiaitok és leányaitok, ifjaitok látomásokat látnak,
véneitek álmokat álmodnak. Ap Csel 2,17; Jóel 3,1***

Pünkösd, unitárius hitünk szerint a lélek kitöltésének és az első keresztény gyülekezet megalakulásának ünnepe.

Az Apostolok Cselekedetei könyve ismétli Jóel próféta mondását, mely szerint Isten így szólt: kitöltők lelkemből és prófétálnak fiaitok és leányaitok, ifjaitok látomásokat látnak, véneitek álmokat álmodnak.

Felfogásunk szerint a Szentlélek Istennek ereje és jóra vezérlő segítsége. Hasonlítják tűzhez, vízhez, a Biblia szavát használva kettős tüzes lángnyelvekhez. Sokan egy-egy tulajdonságát emelik ki Istennek és azt elszakítják tőle, külön nevet adnak neki és külön személyként kezelik: mint Szentlélek. Pedig a tulajdonságot nem lehet elszakítani a hordozójától. Mivel Isten lélek, nem különálló lényeg Istentől. Nem beszélhetünk külön Istenről és külön isteni lélekről. Mert a kettő egy. Mivel Isten lélek, tehát megfoghatatlan, a lelke által lehet érezni, amint közvetlen hat mireánk, kapcsolatot teremt velünk. Vagyis, Isten hat mireánk az Ő Lelke által.

Miképpen történik ennek a léleknek a kitöltése, hatása az emberre? Vagyis az Istennel való kapcsolatteremtésünk?

Ha valamit elveszítünk, érezzük hiányát, ürességet érzünk lelkünkben és imádkozunk Istenhez, hogy vigasztaló szentlelkével töltsen meg lelkünket.

A fizika törvénye szerint az ürességnek szívó hatása van. Például ha megállunk egy szakadék szélén, érezzük, hogy a mélység és üresség milyen szívó, magába vonzó hatással van ránk.

A költészet szerint is, az üresség kitöltés után kiált.

Gondolhatunk itt nemzetünkre, szép Nagy-Magyarországunk szomorú példájára. Nemzet, magyarság és haza, föld szorosan egymáshoz kapcsolódik, nem lehet különválasztani egyiket a másiktól. Hazánkat hiába szakították szét darabokra, a magyar lélek egynek érzi még mindig.

Természetesen érezzük a teljesség hiányát. **Ürességet érzünk a szétszakított részek miatt, ezért szükségesek a találkozók, a zebegényi megemlékezések.** Zebegény már zárandokhelyé változott ahhoz, hogy ezáltal kitöltésük és szorosan összefűzzük újból azt, ami ezelőtt 87 éve még egy volt.

Ha üresség támad, Isten jön és kitölti az Ő lelkéből. Belép életünkbe. Néha csendesesen, máskor viharosan, mint Pünkösdkor.

Így, Pünkösd nem más, mint Isten látható, megtapasztalható belépése életünkbe. Istennel való meggazdagodásunk ünnepe.

Ennek pedig várva várt eredménye: újból egész legyen mindaz, ami valamikor egész volt.

Ennek érdekében ma is ott vannak **fiaink és leányaink akik prófétálnak, ifjaink akik meglátják a jövőt és véneink, akik megálmodják reménységünk megvalósulását.**

Így lehet összekapcsolni Pünkösd ünnepét nemzeti mivoltunkkal. **Adja Isten, hogy nemzetünk Pünkösdje se maradjon el!**

Léta Sándor lelkész

2006. június 3-án Zebegényben trianoni megemlékezés volt, ennek keretén belül zászlóavatás és felszentelés, valamint emlékműavatás és koszorúzás.

Közreműködtek: Bózsöny Ferenc narrátor, Bánffy György színész, Takács Bence színész, Döbrentei Kornél költő, Kiss Dénes Trianon Társaság, Simicskó István KDNP ogy. képviselő, Csuka Tamás ref. püspök, Rázmány Csaba un. püspök, Smidelius Zoltán ev. püspök-h., Kapás László, Forgács Alajos kanonokok, Rácz Sándor az 1956-os Nagy-Bp.-i Munkástanács elnöke, Horthy Miklós Társaság, Vitézi Rend.

* * *

Testvéreim, Szeretett Atyámfiai!

*„A sírt, hol nemzet süllyed el,
népek veszik körül,
S az ember millióinak
szemében gyászkönnny ül.”
(Vörösmarty Mihály)*

Trianonnál nemcsak az ország, a nemzet sírját is megásták, miközben elkezdtek szétfúzni egy ezeréves kultúrát, elkezdtek gyálázni anyanyelvünket, ütni-verní a szólókat és az éneklőket. Bűn lett a

nemzet, az anyanyelv, és bűn lett az imádság!

„Magyarországot nem büntették, Magyarországot kivégezték!” – írta Henri Pozzi. Én még azt is hozzá merem tenni, hogy nem csupán az országot végezték ki, hanem a magyarságot, és a nemzetet is. A cél egy volt: megölni, elpusztítani egy országot, egy népet, egy nemzetet, mely ezer éven át gazdagította, az egyetemese kultúrát. Csupán egyet felejtettek el, hogy e „hon mely adta életünk, hősök csodák hona, e népnek mely hordoz méla bút, és örömeiben sírni tud, nincs párja rokona!”

Sajnos azonban a trianoni trauma érezteti ma is hatását, mert öli pusztítja a nemzetet! Állandóan azal vádolnak, hogy, aki egészséges szeretettel szereti nemzetét, s tenni is akar érte, az „magyarkodik”. Ezért aztán mind jobban és jobban feladtuk önmagunkat, és nem hiszünk saját jövőnkben.

Sikerült elérni, hogy egyre erősebb legyen a más-ság-tudat. Akiket leszakítottak, a nemzet testéről, azokat másoknak tekinti a csonka nemzet, miközben nem fogadva el azokat, románnak, ukránnak szlováknak, vagy szerbnek nevezi őket.

Trianon megtette hát a magáét, lealacsonyított és önértékelésétől megfosztott egy népet. S ha fel nem támad a magyarság, örökre eltűnünk a történelem nagy olvasztótégelyében. Ha fel nem támad a magyarság, a sír, „hol nemzet süllyed el”, tragikus valósággá válik. A végek, a tagok, a részek pusztulása hamarosan magával ragadja az egész testet, és sajnos a haldokló nemzet még a jól megérdemelt kegyeletet sem fogja megkapni. Szerintem ezt a jogtalan állapotot csak jogorvoslással lehet megszüntetni. Mert ha az emberiség számára minden ember érték, hogy ne lenne az egy nemzet mely az egyetemesség része, s melynek csonkításával megcsonkul maga az egyetemesség is. Ne feledje senki, aki magát magyarnak vallja, éljen bárhol is ezen a világon, hogy 1920. június 4-én, a trianoni barbár békediktá-

tum elrabolta az 1000 éves Magyarország területének több mint 72%-át, lakosságának több mint 64%-át. Rabigába kényszerített több mint 5 millió magyart. Nekünk kötelességünk, akik december 5-én a nemzet egyesítéséért és nem ellene szavaztunk, hogy megemlékezzünk minden június 4-én, az elcsatolt területeken élő honfitársainkról. Minden magára valamit adó nép emlékezik, még akkor is ha az emlékek könnyeket csálnak az emlékezők szemébe. A diktátum aláírásakor az egész országban szóltak a harangok, és tíz percre megállt az élet. Minden június 4-én szóljanak a harangok, mindenhol ahol magyar él és temploma van, és álljon meg mindenki néhány percre némán emlékezve a tragikus évfordulóra, amely a magyar nemzet gyásznappja. Már többször kértem és kérni fogom ezután is, hogy legyen ez a nap és Zebegény az anyaországi Csíksomlyó, fájdalomunk és bánatunk könnyekkel való lemosása, örendelkezésünknek megtartása, mert csakis ez lehet fennmaradásunk biztonsága.

Trianon gyásza idén Pünkösdre, a Szentlélek eljövételének napjára esik. Bár nem látom a kiutat e fájdalmas tragédiából, mégis reménykedem, hogy eljön a Szentlélek és megvilágosítja fájdalmában e nemzet értelmét, és e nemzet végre visszatér Istenéhez, és nem gyilkolja tovább magzatát, és újra országot épít. Mert Isten és hit nélkül, magyarságunk megélése nélkül aligha leszünk még egyszer együtt és egy akarral. És vegyük már végre észre, hogy e nemzetet nem csupán Trianon szabdalta szét, hanem nagyértékben saját maga, és a társadalom primitív kishitúsége, amiről pár héttel ezelőtt ismét tanúbizonyosságot tett. Ideje hát a tettek mezejére lépni, mert a magyar feltámadásban nemcsak hinni kell, hanem tenni is kell érte, hogy megvalósuljon!

Köszönöm!

Rázmány Csaba püspök

Hadifogságom Bretagne-ban 1945. március 29. – 1946. május 18.

v. nemes kadácsi FAZAKAS GYÖRGY, a pécsi m. kir. Zrínyi Miklós Honvéd Gyalogsági Hadapródiskola volt növendéke – részlet az önéletrajzi leírásból

Többnapig gyaloglás után Widhousen faluban reggel a pajtahíján (szénapajta padlásán) ébredtünk, mi a pécsi Gyalogsági Honvéd Hadapródiskola III. éves növendékei (III. szakasz C osztálya) – Butzbackból útban Fulda felé.

Sorakozás után a falu főterére mentünk, ahol a többi szakasz is gyülekezett. Körülbelül 10 óra lehetett, 1945. március 29-én, nagycsütörtökön.

Elindítottak minket arra az útra, ahol az előnyomulás folyt. Tudtommal a 4. amerikai hadsereg vonult itt előre. Mindenkit az előrenyomuló hadsereg gépkocsijaira és harckocsijaira parancsoltak föl. Egy nagy mező felé közeledtünk. A gépkocsioszlop megállt. Itt a mezőn, az „amik” enni kezdtek (nekünk csurgott a nyálunk). Volt néznivaló elég. Emlékszem az egyik katonára a kétrészes sisakját levette, az egyikbe a forró hűtővízből leengedett vizet, ebben felmelegítette a konzervet és falatozott. A másik pillanatok alatt tojásrántottát készített. Mindenki az étellel volt elfoglalva. Mi, magyarok egy karámszerűségben voltunk. ...

Innen a mezőről Lauterbachba vittek. Egy iskolászerű épület udvarán várakoztunk. Három harckocsi vigyázott ránk. Azt láttuk, hogy ahány katonára annyiféle fegyver volt ...

Itt az udvaron több élményben volt részünk. Kevés enivalót kaptunk. Láttunk egy amerikaiat, aki két újjal örömmel vitte szuvenírnak a szép új magyar (Király) géppisztolyt. Egy másik amerikai egy éles (piros sávú) magyar tojásgránátot nézegetett és már a biztosítószegyet akarta kihúzni. Alig tudtuk rémületünkben kézzel-lábbal megmagyarázni, ha kibiztosítja a gránátot nagy bajba jutunk mind.

A nap semmittevéssel telt el. Ismerkedtünk a fogvatartóinkkal, nézegettük a harckocsikat, úgy-ahogy beszelgettünk, ismerkedtünk. ...

Április hónap 4-én 12 óras autótútról Trierbe vittek. Trierben az állomáson marhavagonokba parancsoltak. Kis élelmet kaptunk. Sokan voltunk összezsúfolva különböző nemzetiségűek. Nehéz utunk volt. Végre Stenayba érkezünk. ...

Innen április 8-án vagonokban Rennes-be szállítottak (Franciaország). Megkezdődött a rennes-i „életünk”. Az amerikaiak fedett panelhodályokban helyeztek el. Többemeletes fapriccsen a holminkat katonás rendben kellett elhelyezni. Hajnalban kúrtszóra kellett kelni és a tábori zászló előtt sorakozni. Soha nem felejttem el, még sötét volt, reflektorfényben sorakoztunk. A láthatárnál a fény derengeni kezdett. Az udvaron még sötétség volt. Ezután jött az amerikai himnusz és felhúzták az amerikai lobogót. ... Amerikai őroket alig láttunk nappal a táborban, de éjszaka sem. Ha bejöttek a táborba, a kapunál levő bódében letették fegyvereiket. ...

Kaptunk egy lapot, írhattunk haza. Azon gondolkodtam, hova írjak? Székelyudvarhelyről menekültünk. Mindenünk ott maradt. Édesanyám és nővérem Veszprémbe menekültek. Biztos pontként a Nyíregyháza élő rokonokat gondoltam. A lapomra semmi választ nem kaptam. Másodszor is kaptunk egy levelet, amire írhattunk haza. Ezt is Nyíregyházára írtam. A levelet 1945. június 4-én írtam. Hazaérkezésem után pár hónappal a többi levéllel együtt érkezett meg. ...

1945. június 25-én az amerikaiak átadtak a franciáknak. Átvittek a franciák az út másik oldalán levő táborrengetegbe. Ezen az oldalon több tábor volt. Sátorban voltunk „elhelyezve”: 40 fő. 20 fő az egyik oldalon, 20 fő a másik oldalon. Középen egy kis út volt, éppen csak el lehetett járni. Olyan zsúfoltság volt, hogy egyszerre kellett megfordulni, mert csak oldalt fekve fértünk el. Aki kiment lefekvés után, már nem tudott a helyére visszafeküdni, kénytelen volt reggelig a lábánál meghúzni magát. ...

Rövid idő után a zubbonyokra PG betűket festettek („Prisonier du Guer”) és kaptunk egy új fogolyszámot, az én számom: 1325656.

Az első időben francia (fehérbőrű) őrség volt. Egy idő után a kerítésen át megkezdődött a csencselés. A táboros felmutatta az óráját, gyűrűjét stb., az őr mutatta mennyi cigarettát, vagy dohányt ígér érte. Miután kézzel-lábbal mutogatva megegyeztek, a fogoly kidobta a portékát, az őr pedig behajította a dohányt vagy cigarettát. Később az őrok vérszemet kaptak, mutatták a cigarettát vagy dohányt, s amikor bedobták: felül a dobozban kis cigarettadarabok voltak, alul meg papír. ... Később a fehér őroket színes afrikai katonák váltották fel. Ezek jobb indulatúak voltak. Előfordult egy eset – magam láttam – hogy egy beteg foglyot hordágyon vittek ki a táborból és a színes őr kivette a szájából a cigarettát, a beteg szájába tette. Így mutatta ki sajnálkozását.

A francia őrok mindig fegyverrel jöttek be a táborba, nem úgy, mint az amerikaiak, akik a kapunál mindig letették a fegyverüket.

A táborban volt egy csencselőhely, mi piacnak neveztük. Itt cseréltek gazdát a megmaradt „értékek”, amit sikerült eldugni, vagy még nem vették észre. A fizetési eszköz a cigarettá volt. Az árfolyamok változtak, de általánosan a következő volt: napi kenyéradag 2-3 cigarettá, 14 karátos karikagyűrű 14-15 cigarettá, majdnem új bokszi csizma 16-17 cigarettá, egy karóra 10-15 cigarettá. ...

Reménytelenül szenvedtünk. A külvilágtól teljesen elzárva, a katonai és politikai helyzetről nem tudtunk semmit. Újságot nem kaptunk. Mindennap hajnalban számolás. Himnusz ebben a táborban nem volt. Hetenként motozás. Csencselés a kerítésen keresztül. Undorodtunk az élelemtől, a penészkenyérlevestől, „káposzta”levestől, marharépalevestől. ... Maradt a vágyakozás haza. ...

November felé körülbelül egyvened magammal „fakommandóra” vittek. Nyitott teherautón vittek a környék tanyáiba fakitermeléshez. Egyik nap méterbe raktam a fát, másik nap gallyaztam, majd fűrészeltam. ... Nagyon rossz elátásunk volt. Legtöbbször marharépalevest adtak, vasárnap egy zsák almát főztek meg levesnek (cukor nélkül). Estenként az utca másik oldalán levő kocsmából nagy dárídózást hallottunk. Nem tudtunk kinézni, mert ablak nem volt a helyiségben, a kijáratit ajtót az őr mindig bezárta. ...

A táborban megjelent Szalay Jeromos katolikus pap, a párizsi információs irodából jött. Felírta nevünket és az otthoni címünket. Megígérte, hogy értesíteni fogja az otthoniakat. Én a nyíregyházi címet adtam meg. Ígéretéhez híven az értesítést 1945. december 11-én feladta. Budapestre 1946. augusztus 8-án érkezett meg, amit hazaérkezésem után kaptam meg a nagynéném. ...

Ebben az időben Plenaufban voltunk. Egy gyönyörű tengerparti nyaralóhely lehetett valamikor. ... Mi magyarok az Atlanti falat bontottuk. ...

1946 januárjában a rossz időjárás miatt és a megfelelő öltözet hiányában igen megbetegedtem, és Plenaufból az elosztó táborba Lamballe-be szállítottak.

A Lamballe-i táborba 1946. január 19-én érkeztem lázasan, rühesen, tetvesen. Szerencsém volt, mert a Krankenrevirben az egyik szanitéc Gauder (Kovácszai) Gyula hadapród társam volt. ... a táborba a genfi vöröskereszt küldöttsége érkezett, mindenkit egyenként megvizsgálták, akinek a keresztcsont tájékán barna foltot láttak, annak dupla adag élelmet javasoltak. Ez a barna folt azt jelentette, hogy annyira legyengült a szervezetünk, hogy már a saját testünket éltük fel. Ezért voltunk állandóan gyengék, levertek és betegsége hajlamosak. ... Ez időben, amíg a táborban tartózkodtunk megjött Szalay Jeromos csomagja. A pap több mindent küldött. A legértékesebb egy magyar-francia szótár volt. Mi apródok – mert nekünk jött a csomag – egymás között kisorsoltuk. Nekem egy ing jutott... aki a szótárt megkapta több alkalommal megengedte, hogy szavakat kimásoljunk. Ennek később jó hasznát vettem.

Ha jól emlékszem 1946. január végén három magyar foglyot, akik parasztnál dolgoztak visszahoztak a táborba. Ki-

hirdették, hogy öt magyart, paraszti munkához értőt keresnek. A szanitéc, Kovásznai (Gauder) Gyula azt mondta, hogy itt a jó alkalom, jelentkezzem. Ezért a jó tanácsért azóta sem tudtam neki köszönetet mondani. Őt magyar jelentkező és egy sántító francia paraszt kivitt minket a táborból a vasútállomásra. Ami itt következett, azt a megalázó helyzetet soha el nem felejttem. Még most is sokszor felmerül emlékezetemben. Ott álltunk a helyiség egyik oldalán, mi hadifoglyok, a másik oldalon a franciák. Mint vásáron a marhát úgy mustráltak. Majd az egyik-másik rámutatott egyikünkre és már vitték is magukkal. Utolsó előttinek egy kissé sánta honvéd maradt. Ő tényleg paraszt volt, de járashibás, mégis hogy sorozhatták be, nem tudom. Őt is elvitte egy francia. Így én maradtam utolsónak: a legkisebb, a legvéznább, de kihozták a táborból. Egy kerékpárt toló férfival elindultunk a nagy, sötét idegen éjszakába. Később tudtam meg, hogy St.Sasson-ba érkezünk és gyalog mentünk La Hiss-be, Menage René házába. Ő volt az, aki kihozatott a táborból – ő lett a gazdám. Tősgyökeres breton parasztember volt. A gazdám éppen sántított, mert a napokban egy fáról leesett. Este a házukban várt a család. A családfő édesanyja, a felesége és a két kislány. Megérkezve a nagyszalhoz ültettek. Hogy mit adtak enni, azt már nem tudom. Ebben a helyiségben (mely konyha, étkezőhely, így mindenesnek nevezhető) rámutattak a fal mellett egy ágyra, amire lefeküdtem.

Másnap megismerkedtem a házzal és a környékkel.

Általános napirend a következő volt: ébresztő jó korán, mosdás után a lovaknak és a marháknak az élelmet kellett elkészíteni. Ez a munka volt számomra a legnehezebb. Olyan növényt, mint a szamárkóro egy villával és sarlóval egy adagot összefogva a szecsavágóba kellett tenni, majd kézzel a keréken levő egy pengével apróra vágni. Ezután kiganéztam, az állatokat (lovakat, marhákat) megettettem. A disznókkal, tyúkokkal nem kellett foglalkoznom. Ezt követően a reggeli, majd a kinti mezőgazdasági munka. Késő délután volt az „estebéd”, utána ismét a „pik-pik” vágás. Így hívják ezt a kórófélet, majd ismét a ganézás, különféle házkörüli munka, majd a sötétedéskor a lefekvés. ...

Amikor a háború befejezésének az évfordulóját ünnepelték a franciák, nagy dínom-dánomot tartottak, ünnepeltek. Amikor a kocsmá előtt mentem hazafelé, igen rossz szemmel néztek rám. Vasárnap, amikor találkoztunk, mondta is a magyar hadifogságban levő francia, hogy szerencsém volt, hogy meg nem vertek. Ilyenkor igen indulatos tud lenni a francia nép. Nem csoda, igen sokat szenvedtek a német megszállás alatt. Nagy félelemben tartották őket, különösen „Bretanyban”.

Ha jól emlékszem, az utolsó szombat délután szépen süttött a nap és én csöndben boronáltam egy elég nagy táblán. Elfogyott a honvág és elkezdtem magyar nótákat énekelni. Igen hangosan énekeltem, mert többen megálltak és figyeltek. Emlékszem többször is elénekeltem, hogy hazámba vágyom Duna-Tisza partja vár, azután kis lak áll a Nagy-Duna mentében stb. Majd magamban Petőfi versét idéztem fel többször: egész úton hazafelé azon gondolkodtam. ...

Az utolsó vasárnap, ha jól emlékszem (a gazdámtól kaptam 1946-os naptár szerint is) a főútvonal melletti földterületen dolgoztam reggeltől. Természetesen templomban nem voltam. Körülbelül 12 óra felé ismét jött az ismerős pap (abbé) kerékpárral. Nagy örömmel mondta, hogy a rádióban hallotta, az újságokban olvasta, hogy a Francia és Magyar Állam megegyezett. Így tehát liberté Hongroa. Tehát szabadok a magyarok és ezt én még hogy-hogy nem tudom, kérdezte. ... Elment az Abbé. Fel sem fogtam, hogy mit jelent „liberté Hongroa”. Azt megértettem, hogy szabadok a magyarok, de ez hogyan és miként vonatkozik rám, nem tudtam. Munka közben ezen morfondíroztam. Láttam a gazdám kerékpárral jönni (kb. 13 óra tájt). Megállt, le szállt a kerékpárról és ő is mondta „liberté Hongroa”, majd szólt, hogy hagyjam abba a munkát és menjek ebédelni. A házba érve a család már ült az asztalnál és úgy nézett ki, hogy várnak. Mindenki mosolygott. A gazdám anyja mutatott a leveseslábos felé és azt mondta „mösziö Zsorzs manzs”. Én körülnéztem, hogy mit kell csinálnom, mert eddig az ételt ők tették ki a tányérba és adták elém. Láttam, mindenki rám figyel, majd nagy bátorságot vettem magamon és egy kis levest kivettem. Láttam, hogy erre a feszültség megszűnt bennük és mosolyogtak tovább. Még nem tudtam a megváltozott helyzetet felfogni, hogy most már „mösziö” (úr) lettem és magam szedhetem az ételből. Ebéd után a gazdám valamiféle újságot vett elő és olvasni kezdett. Ezt még nem láttam otlétlem alatt. ...

1946. április 3-án, szerdán elköszöntem a családtól. A gazdám visszavitt vonattal Lamballé-be a táborba. ...

Itt kell leírnom, hogy 1978 nyarán, egy kis nyugat-európai körült alkalmával a kis családommal felkerestük volt gazdám. Nem volt egyszerű megtalálni. Végül megtaláltuk. A falu megváltozott. A vendéggőre nem emlékeztem. Innen nem messze jobbra egy hosszabb útra kanyarodtunk a Ladával. Megálltam és behunytam a szemem, vissza próbáltam emlékezni a házra. A ház sarkát megismertem és a kis almáskertet. A kapun tehének jöttek ki. Egy ember sántikálva terelgette a csordát. ... az út szélén álló kocsinkból kiszálltam és odamentem a bicegő emberhez és kérdeztem: Menage René. Azt mondta: ui. Én mondom: „iszi Zsorzs priszionié de ger”. Nagyon elcsodálkozott, benézett a kocsiba, ahol a feleségem és két kislányom figyelte a fejleményeket és azt mondta várjunk itt, kihajtja a marhákat és visszajön. Hát bizony majdnem egy óra múlva jött vissza, de nem egyedül, még két társával, ezeket azelőtt nem ismertem.

A családomat bemutattam Renének és beléptünk ugyanazon az ajtón, ahol régen félénken én is először beléptem a konyhába. ...

A Lamballe-i táborban már jobb volt az „élet”. ... közelgett húsvét ünnepe. Szalay Jeromos pap megjelent és ismét mondta nekünk magyaroknak, hogy nemsokára megyünk haza. ... Váratlanul 1946. május 5-én a magyarokat összegyűjtötték és marhavagonokba bevagonirozták. Sem étel, sem ital, sem WC nem volt a vagonokban. A gazdámtól kaptam kis naptárba próbáltam feljegyezni a hazautazásunk történetét. ...

Tehát Rennes-ből május 5-én elindultunk. Május 6-án reggel érkezünk Párizs külső pályaudvarára. Május 7-én éjjeli út után reggel 6 órakor Strasbourg pályaudvarára futottunk be. Kiszálltunk a vagonokból és délben már egy lak-tanyában voltunk. Itt mindenkit lefényképeztek. Normálisan étkezünk. ... itt valami elszámolásféle volt, hogy mint hadifoglyok a munkáért a franciáktól fogunk valamit kapni. Persze ez neveséges volt, mert én egy ceruzát kaptam, mások füzetet, noteszt stb. kaptak. A fakommandón, az Atlanti falnál végzett kubikosmunkáért – a parasztnál eltöltött kemény paraszti – mindenes cselédmunkáért ezt adta nekem a francia állam. ...

1946. május 15-én este Magyarországra értünk. Május 16-án reggel Kaposváron állt meg a szerelvényünk. ... Május 17-én délelőtt érkezünk meg Budapestre. ... Május 18-án reggel Debrecenbe érkeztem. Debrecenben már egyedül voltam, a társaim útközben lemaradtak. Itt felültem a Nyíregyházára menő vonatra. Állandóan arra gondoltam, hogyan élnek Nyíregyházán? Május 18-án kora délután megérkeztem Nyíregyházára. Mentem a bombázott területen a főtér felé. Végre eljutottam a Vay Ádám utcába. A végénél a temetőtér előtt balra fordultam. Az első utcán jobbra fordultam, ez volt már az Öszöllő utca. Elhaladtam a „jó kút” mellett, átmentem a páratlan oldalra, hogy jobban láthassam az 52-es számú házat. Szívem a torkomban lüktetett, nagy izgalommal figyeltem előre. Ahogy elhagytam a Bucsák-pékséget, megláttam végre a kis nádfedeles házat. Látom, hogy nyitva van a kapu és beszélget egy néni valakivel, aki a kapun belül volt. Óvatosan átmentem a páros oldalra és az ajtóba érve köszöntem „kezit csókolom, édesanyám”. Édesanyám rám nézett, megfordult, beszaladt a konyhába és közben jajongott. A kint álló néni csodálkozva megkérdezte, ki vagyok és honnan jöttem. Mondom, hogy ki vagyok. Ő elment, én bementem az udvarra, de már a konyhából látom Csóri nénit, Gyuszi bácsit, nagymamám kijönni. Ezután összeölelkezünk, megpuszítottuk egymást és bementünk a konyhába, ahol édesanyám sírt. Azt hitte szeltemet, vagy rémeket látott. Hirtelen nem hitte el, hogy én vagyok és valóban hazajöttem. Mikor már én is a konyhába léptem, elhitte, hogy valóban én vagyok. Akkor vele is összeölelkeztem, sokáig pusztítottuk egymást. Édesanyám nem tudott szólni csak sirdogált.

Hát nem egészen úgy történt a találkozásunk, mint ahogy Petőfi leírta. Végre itthon voltam Magyarországon és már nem hadifogly.

**A terjedelmes önéletrésből összeállította
Léta Sándor lelkész**

Egyházi hírek

Templomszentelés Kocsordon

Május 27-e nagy nap volt a kocsordi gyülekezetben. Országos ünnepség keretében átadtuk a használatnak a felújított unitárius templomot. A felújítás sürgető szüksége már 2004-ben nyilvánvaló volt. Elháríthatatlan akadálnak látszottak azonban a hiányzó anyagiak.

Természetesen tudta, és tanácsot is tudott adni, hogy ezt a terhet arra a legkisebbre csökkentjük, amit híveink önként vállalni fognak. Hogy JAKAB ZSIGMOND helybeli polgármester úr mit tanácsol, azt itthon tudhattuk meg. A tanácsot ígéret is követte az önkormányzat hozzájárulásáról, sőt az

A kocsordi unitáriusok és mindenkori lelkészüik mindig megtettek mindent, mindig nagyon sokat áldoztak az elődeik által épített népművészeti templomuk karbantartásáért és fejlesztéséért. Ez ma is így van, de 2004-ben a kiadás már messze meghaladta azt, amit egy gyülekezet, akár egy nagy lélekszámú és módos gyülekezet is megbírná.

Igy volt ez a miénknél tízszer népesebb református gyülekezet templomának újjáépítésekor is. A helybeliek erejét központi, állami és országos református összefogásból pótolták, hogy új templom épülhessen a régi helyett.

A megvalósítás ötlete és személyes felelősségvállalása RÁZMÁNY CSABA püspök úrtól származott. Egy telefonbeszélgetés alkalmával azt a tanácsot adta, hogy pályázzunk meg egy uniós támogatást, amihez helyezünk el az egyház OTP-számláján egymillió forint önerőt. Hirtelen csak annyit tudtam tőle visszakérdezni, hogy tudja, mit várna el ezzel kocsordi híveitől az egyház?!

első adományok is polgármester úrék részéről. Tanácsa a lehető legmeglepőbb volt: szólítsuk meg a község egész lakosságát vallástól függetlenül az adakozásért. Isten Szent Lelke meg is ihletett minden unitáriust és még többször annyi más vallásút, akik támogatni akarták templomunkat. Hiszen azt nemcsak a miénknek, hanem az egész község büszkeségének is tekintik. Hozzájárulásait az adományozók NAGY GYULÁNE pénztárnokhoz, TARCZALI SÁNDORNÉ presbiterhez, későbbi pénztárnokunkhoz és a lelkészi hivatalhoz adták be. Adományait az önkormányzat megkétszerezte.

Püspök úr ötlete megvalósult. Tavalyelőtt felküldtük az egymillió forintot az egyház számlájára, elkezdődhetett a pályázat versenyfutása. Felfogni se tudjuk, mit kellett BALÁZSI ALPÁRNAK, a püspökség alkalmazottjának szaladgálnia, hány szabályzatot kellett áttanulmányoznia. Mennyi számfejtést kellett GERGELY FELICIÁNNÉ

atyánkfiaának, könyvesboltunk, alapítványunk és kft.-nk könyvelőjének elvégeznie ahhoz, hogy megnyerjük az AVOP pályázatot. Ez a pályázat 10,5 millió forintot ért, de úgy, hogy püspök úr és **ELEKES BOTOND** főgondnok úr, ill. az Elnökség javaslatára a Képviselő Tanács előbb hárommilliót, majd még százezret, az átadás után újabb félmilliót, és a templomszenteléssel járó vendéglátás költségeire is százezret adott Kocsordnak. Főgondnok úr és **KELEMEN ATTILA**, a kft.-nk igazgatója Nyíregyházán, az MVH-nál és a kocsordi helyszínen is intézte, irányította munkálatainkat.

nyelven. A szöveget a templommennyezet mintás kazettáiról készült színes reprók övezik. Még ezeket is dúsan faragott fakeret övezi ősi szimbólumainkkal. Rovás betűkkel van belefáragva unitárius jelmondatunk: „Csak egy az Isten”. Az értékes művészimunka adományozója **IRSAY ZOLTÁN** barátunk Angliából.

Sokan sok munkát végeztek, hogy mentesítsenek azok költségeitől. **DOBOS LÁSZLÓ** akkori gondnok, vállalkozó jelentős pénzüsségeket adományozott és elszállította nagy mennyiségű hulladékainkat. Ilyen szolgáltatást az önkormányzat is nyújtott, ahonnan több napra kaptunk közmun-

Hogy ez összesen mennyit tesz ki, azt nem az összeadás eredménye adja meg, hanem a szegény asszony két fillérének története az Evangéliumból. A tizenhatmillió forintos „két fillér”-ből kellett építészünknek, **GAÁL IMRENEK** gazdálkodnia. Aki már tizenhatalcadik éve úgy dolgozik nekünk, hogy minden megbízatásából több olyan munkára telik, amire nem a velünk kötött szerződése kötelezi, hanem a lelkiismerete. Ezúttal is így dolgozott. Pedig a minőségen nem spórolhatott, hiszen **SZABÓ MIKLÓS** minőségi ellenőr vigyázott az előírások betartására. Az evangéliumi allegórián azt értjük, hogy építészünk lényegesen több munkát végzett, mint amennyit ma végezni szoktak ekkora összegekből.

A templom sok helyreállított alkotóeleméhez több olyan új elem is épült, ami nem volt mostanig. Ilyen az egész épületgyűttést ellátó központi fűtés, a téglamintázatú padlóburkolat, meg a templomot teljesen körülölelő műkő-kocka járda. De mindennek koronája a jobb oldali templomtornác falát díszítő tájékoztató tábla, mely templomunk történetét és leírását tartalmazza magyar és angol

kázókat is a templom környezetének rendbetételére. A három **ZSEDER** testvér: **JÁNOS**, **GEZA** és **ATTILA**, valamint az utóbbinak fia, **TAMÁS** több rendben, több napi szakmunkával végezték az építés körüli összes villanszerelést. Jobban, lelkiismeretesebben saját maguknak se dolgoznak, mint ahogy nálunk tették. **SZABÓ ZSIGMOND** kőfaragó két alkalmazottjával együtt újra aranyozta, helyreillesztette emléktáblánkat, tájékoztató táblánkat, falonfüggő berendezési tárgyainkat.

Az ünnepség közeledtével olyan nyüzsgés, annyi sürgés-forgás folyt, hogy azt kellett gondolnunk: a Szentlélek szállta meg a gyülekezetet, aki azt akarja, hogy az ország minden tájáról érkező vendégeink semmiben se csalatkozzanak. A készülődés fő szervezője névtelen akar maradni, mint a lelkes segítőtársak is. Nevüket ugyan hivatali kötelességből feljegyeztük minden adományukkal együtt, de ők úgy akarják, hogy csak Isten aranykönyve szóljon érdemeikről. Imádságainkban megemlékezünk mindenkiről, aki tett valamit azért, hogy népművészeti műemlék templomunk állagát megőrizhessük, sőt fejleszteni is tudjuk.

Május 26-án délután 6-kor megérkezett az MTV 1 Örömhír c. műsorának stábjá. Kihasználva a leáldozóban ragyogó Napot, azonnal körbefilmezték a templomot. Ez bizony szükséges is volt, mert másnap rosszra fordult az idő. Este fél nyolckor megérkezett egyházunk szolgálati kocsija is a püspöki házaspárral, akiket a papi lak ebédlőjében a gyülekezet egy csoportja várt, élükön JAKAB FERENC gondnok úrral és kedves feleségével, akik egy nyájas beszélgetés, megkínálkodás után éjjeli szállásra vitték otthonukba a főtisztelendő úrékat.

Másnap, 27-én délelőtt 10 órától kihelyezett EKT-i gyűlés volt a templomban. A gyűlés nem ünneplés, a napirendet és tárgyalást nem lehetett az alkalom méltóságához igazítani. Annál is inkább könyörgünk Istenünkhöz, a Szeretet Szentlelkéhez, hogy ruházzon fel bennünket erővel, aminek kitöltetéséről szól a közeledő pünkösdi ünnepe.

Tizenegy órakor az áramhálózat nagy leterheltsége miatt nem szólalt meg a harang. Isten úgy rendelkezett, hogy az alig két éves villany harangzó szerkezet helyett a lelkész és fiai kézzel – és lélekkel harangozzanak. Déli tizenkét órára megtelt közönséggel a templom. Hisszük, hogy Isten is ott volt mindazokkal, akiknek köszönhattuk a felújítást, és mindazokkal, akiknek buzgó imája és zoltáréneke szenteléssé emelte szerény ünnepségünket.

Az énekrend a Mátészalkai Zenebarátok Kórusának gyönyörűséges énekével kezdődött és végződött, amit BALOGH FERENCNE zenetanár vezényelt. A kántori szolgálatot JAKAB LÁSZLÓNE zenetanár látta el. Az imát BALÁZSI LÁSZLÓ főjegyző, a prédikációt főtisztelendő püspök úr

mondta. Főgondnok úr, majd a gyülekezet részéről BÍRÓ EVELIN növendék mondott köszöntő beszédet. Végül új pénztárnok asszonyunk adta elő emelkedett gondolatait költői formába öntve, Isten dicsőségére és a gyülekezet lelki épülésére. Sok anyagi adományát azzal is kiegészítette, hogy megújult templomunkról gyönyörű képeslapot készített, és abból minden vezetőnknek egy-egy példányt ajándékozott.

Az ünnepséget követő közeledőnek a Mátészalkai Kórház adott helyet, ahol pompás felszolgálásban részesültünk. A szervezést TELKES KATO étkezdefőnök asszonynak köszönjük. A levest és egy második fogást a kórház konyhája készítette. A töltött káposztát jókedvű asszonyaink készítették a papi lak konyháján, a süteményeket otthonról hozták asszonyaink a kórházi étkezdé asztalaira. Az ebéd alatt főtisztelendő úr imádkozott és pohárköszöntőt mondott, megköszönve híveinknek és vendéglátóinknak az áldozatkészséget és szeretetet, amivel kiszolgálták a 120 fős vendégsereget.

Minden dicsőség a mi egyetlen Istenünké, aki megajándékozott bennünket a megújulással és az ünnepszentes csodálatos élményeivel. Zárjuk számbavételünket azzal, hogy templomunk külsőjében is hirdeti Isten dicsőségét mindenki számára, akit útja arra visz, de még inkább a belsőjével, mely azokat emeli közelebb Istenhez, akik oda beérnek.

Látogatóinknak rendelkezésére állunk a hét minden napján és a nap minden órájában.

Kocsord, 2006. június 3.

Nyitrai Levente lelkész

Templom és lelkészi lakás felszentelése KOCSDORD

János: 16,33. „Ezeket, azért mondom néktek, hogy békességetek legyen, mert a világban nyomorúságotok van, de biztatok és legyőzitek a világot.”

I. Kir. 8.46 „...tedd meg, hogy a föld minden népe megismerje nevedet és tudják meg rólad, hogy a te nevedről nevezték el azt a házat, melyet építettek!”

Már most beszédem kezdetén engedjék meg hát nekem, hogy megköszönjem mindazoknak, akik valamit is tettek e templom és lelkészi lakás felújításáért, hogy az elnyerhesse a mai formáját. Köszönetünket és hálánkat annak reményében tesszük, hogy ez a hajlék valóban Isten házává válik, ahol az emberek egymás iránti testvéri szeretetben együtt és egy akarattal imádkoznak, együtt döntenek közös ügyeiről, és egyénként tesznek meg mindent hitük megerősítése és megtartása érdekében.

Ezen rövid bevezető után el kell mondjam, hogy meg vagyok győződve, hogy többször felújították

és utána fel is szentelték már e két hajlékot de egyszer sem ennyire hivatalos és ünnepélyes keretek között, amikor Egyházunk két legfelsőbb fóruma az Elnökség és az Egyházi Képviselő Tanács részvételével történik az ünnepélyes felavatás, és az elévített munkáért a jól megérdemelt hálaadás.

De mit ér minden fel- vagy megszentelés, ha a ház nem tölti be igazán a maga hivatását? – ha nem folyik benne hűséges szolgálat, ha nem megy végbe falai között a legnemesebb kereszténységet megtartó és nemzetfelemelő imádságos munka. Szűkké válik minden ház, ha falai között nem fér meg minden rászorult, ha falai között nem a legtisztább észérvekkel alátámasztott eszméket hirdetik, melyek úgy a határokon inneni és azokon

túli egy nyelven beszélő és egy nyelven imádkozó testvéreinket szolgálják. Lehetnek egyszerre sokan benne, de ezek az emberek soha nem lesznek igazán ott, ha őket nem Isten szent neve vezérli. Azonban én hiszem és meg vagyok győződve, hogy sokan fognak ide betérni, olyanok is akik mindmáig messze elkerülték a templomot, és azok, akik ide majd betérnek, istentiszteletre, különféle szeretásokra, bibliaóra vagy szeretetvendégségre valóban otthon fogják érezni magukat ebben a hajlékban.

Azért mondom mindezt néktek, hogy békességetek legyen, melyre oly nagy szükségünk, van ebben a mindennapi békétlenségben, ebben az embertelen világban. Mert ha békesség van e házban és annak lakóiban, akkor e ház a kőbe épített bizalom szimbólumává válik. Ugyanis az élet nem békétlenség és szomorúság kérdése, hanem többé-kevésbé bizalom kérdése. Az öröm és a boldogság soha nem tárgyi mennyiség, hanem alanyi képesség. Tehetség kell a boldogsághoz, épp úgy mint az örömhöz és az élethez, ez a tehetség a bizalom. A bizalom tud túrni mert vár, a bizalom, kockázat mert hisz a holnapban, és győz, mert mindig erősebb mint a körülötte levő világ. – A bizalom egy nagy fellebbezés és elejébe vágás a dolgok rendes menetének, új értékek, új javak, új beteljesülések megtapasztalása.

Ezért azt kívánom nektek, kik mától ebben a megújított templomban, egy már jól megalapozott család tagjaiként fogtok részt venni az istentiszteleteken, a hitben való megerősödés érdekében, legyetek mindenkiel békességben, biztatok Istenben és egymásban.

Kívánom, hogy e hajlék váljon drága egyházunk és nemzetünk számára a hitet és szeretetet megtartó magyar jövő templomává. És miként minden unitárius templomon, hirdeti a felírás, hogy „Unus est Deus”, vagy azt, hogy „In honorem solius Dei” de mindenképpen azt, hogy „Egy az Isten”, ezen a házon legyen rajta az a képzeletbeli felírás, mely örök és megmásíthatatlan: „Az nem lehet, hogy annyi szív hiába onta vért”, hogy 438 év verejtékes munkája ne hozza meg a maga gyümölcsét, hogy ne jöjjön rá e nemzet, hogy vannak történelmében olyan események melyekre büszkék kellene hogy legyen, mint az 1568-as Tordai Országgyűlésen kihirdetett vallás és lelkiismereti szabadság, hogy mindenki azt a vallást gyakorolhatja mely hitével megegyezik, mert a hit Isten ajándéka, és hogy az unitárius vallás- az egyetlen magyar alapítású vallás. Ezt legelőször e magyar

házában mondtak ki, akkor, amikor a világot eluralta az inkvizíció. Az ilyesmit nem eltitkolni kell, hanem büszkén hirdetni és tudatosítani a hívek, a keresztény emberek tudatában.

Legyetek hát békességben és biztatok Istenben, és akkor hiszem hogy e házban imádkozók és hitben erősödni vágyók munkája nem lesz hiábavaló. Minden templomnak egy a hivatása, hogy benne mindenkor az evangéliumot prédikálják, azt az evangéliumot, mely nem más mint a jézusi kettős parancsolt: „Szeresd az Istent és szeresd felebarátodat”. E hitben való élés és meggyőződés az egyetlen lehetőség arra, hogy soha ne osszon meg vallásos meggyőződésünk.

Ezzel kifejezem azon örömeimet és megelégedésemet, hogy ahol templomot és lelkészi lakást újítanak fel, ott az egyházat sem külső sem belső veszély nem fenyegeti, ugyanis ez a bizonyosság arra, hogy egyházunkon hála legyen a jó istennek, apáról fiúra szállt, a nemzetet, egyházat, és vallást megtartó erő – a hit Isten ajándéka – szó szerinti értelmezése, vagyis az, hogy a hit nem más mint cselekedet, mert halott a hit önmagában.

A cselekvő hit a cselekvő unitarizmus építhet és újíthat meg templomot, hogy abban együtt és egy akarattal és első látással megáldva kell legyenek az atyafiak.

Ha kintről nézzük e csodálatosan szép és hangulatos kazettás templomot, amit megszépít még 438 éves unitárius múltunk is, akkor csak annyit látunk, mint Dsida Jenő: egy híveket befogadó egyszerű hajlékot, Isten házát, templomot.

De aki belép a hívős templomba, s belülről pillant falára és ablakára, megdöbben áll, megkövülten áll és néz a csodára:

Ó titkok titka: a földön itt lent, belülről nézzen mindenki mindent, szemet és szívet és harcot és békét!

– Áldja meg az Úr a belülről látók fényességét!

Igen áldja meg a kocsordi unitáriusok lelkének belülről látó fényességét, hogy továbbra is együtt és egy akarattal, Jézust követve, evangéliumát megtartva építsék e drága hajlékban Isten Országát, egyházközségüket, mindannyiunk örömeire Egy Istenünk dicsőségére, hogy megtudja a világ:

– Isten nevére van elnevezve e hajlék!

Ámen!

Rázmány Csaba püspök

70 éves a Pestszentlőrinci Unitárius Templom

MEGHÍVÓ
A PESTSZENTLŐRINCI UNITÁRIUS LEÁNYEGYHÁZKÖZSÉG A PESTSZENT-
LŐRINCI ÁLLAMI LAKÓTELEPEN A
SZÉKELY HŐSÖK EMLÉKÉRE
TEMPLOMOT ÉPÍTTET.
TEMPLOMSZENTELÉSI ÜNNEPÉLYÜNKET
1936. JÚNIUS 7-ÉN D. E. 10 ÓRAKOR TARTJUK, melyre híveinket, barátainkat,
székely testvéreinket és az érdeklődőket szeretettel meghívja
az EGYHÁZKÖZSÉG KEBLI TANÁCSA.
Délben fél 2 órakor közös ebéd az állami lakótelepi Schaffer-vendéglőben.
Egy teríték ára 1.50 pengő, ital nélkül. Este 8 órakor tartjuk a templomunk mellé
épített Gyülekezeti Házunk felavatási ünnepélyét, másorral egybekötve.

Az ünnepély sorrendje :

1. Gyülekezeti ének: 199 I. sz. 214. I és III. sz.
2. Imádkozik: Pethő István helybéli lelkész.
3. Énekel: az Aranyostráskói Székely Sándor vegyeskar.
4. Templomszentelési egyházi beszédet mond: Józán Miklós püspöki vikárius
5. Gyülekezeti ének Urvaszoraosztás előtt: 166 I. sz. Urvaszoraosztás alatt: 168.
6. Urvaszoral imát és beszédet mond: Barabás István budapesti lelkész.
7. Az építkezés történetét ismerteti: Pethő István.
8. Üdvözlések, 9. Himnusz.

KÖZLEKEDÉS: Budapestről 42. és 50-es villamosokkal. Pestszentlőrinc Kemény Zsigmond utcáján.

MEGHÍVÓ
A PESTSZENTLŐRINCI UNITÁRIUS EGYHÁZKÖZSÉG AZ IDÉN ÜNNEPLI
TEMPLOMA FENNÁLLÁSÁNAK
70. évfordulóját.
Ezen alkalomból 2006. június 4-én, Pünkösöd vasárnapján istentiszteletet tartunk,
melyre híveinket, testvéreinket és az érdeklődőket szeretettel meghívjuk.
az *Egyházközség Kéblitanácsa*
Az istentisztelet után állófogadásra kerül sor.

Az ünnepély sorrendje:

1. Gyülekezeti ének: 199. I.sz.: 214. I. és III. sz.
2. Imádkozik: Szász Adrienne helybéli lelkész.
3. Ünnepi beszédet mond: Rázmány Csaba unitárius püspök.
4. Gyülekezeti ének Urvaszoraosztás előtt: 166. I. sz. Urvaszoraosztás alatt: 168.
5. Urvaszoral imát és beszédet mond: Szász Adrienne helybéli lelkész.
6. „70 éves a Pestszentlőrinci Unitárius templom” – kiállítás megnyitása
Megnyitja: Elekes Botond főgondnok.
7. Üdvözlések 8. Himnusz.

KÖZLEKEDÉS: KÖBÁNYA KISPESTIG 3-as METRÓVAL, onnan piros 136-os busz 5. megállója.

2006. június 4-én, pünkösdvasárnap nagy esemény színhelye volt a Pestszentlőrinci Unitárius Templom. Már kora délelőtt szinte zsúfolásig megtelt a Havanna lakótelep hatalmas háztömbjei által körülvett apró, hangulatos kis lelki hajlék. A XX. század egyik legnagyobb világháborúja után a trianoni területi átrendeződések következtében nagyon sok magyar volt kénytelen elmenekülni a szülőföldjéről a minket körülvevő államok területéről. Muszáj volt vallási, felekezeti hovatartozástól függetlenül elhagyniuk a szülőföldjüket és megismerni a nincstelenséget, a kisemmizettséget. Ebben az időszakban tömegesen menekültek az anyaországgá lett, területének 2/3 részét és lakosságának kb. egyharmadát (azaz kb. 5 millió embert) elvesztett Magyarországra. Ekkor sokan nem tudtak lakáshoz jutni, hanem szerte az országban, vagonokban és egyéb ideiglenes lakóhelyeken laktak. Alkalmi munka és a munkanélküliség keserű kenyere jutott a menekülteknek és nemcsak nekik. Pestszentlőrinc (akkori) nagyközség elöljárósága a menekültek segítségére tudott sietni úgy, hogy az 1916-ban létesített dr. Lopták és Társa Építészeti és Vasszerkezeti Gyára külön létesített, fallal körülvett lőszergyárat adta át a Népjóléti Minisztérium a menekülteknek, „Állami Telep” néven. Ez a telep a Havanna lakótelep építésének a kezdetéig, 1977-ig állt fenn. A sorsközösség és a lakók szorgalma, összefogása kedves kis várost alakított ki ebből a telepből. Az unitárius lelkészi munkát, istentiszteletek tartását, a hitoktatást a budapesti egyházközség lelkészei végezték. 1928-ban került Budapestre Erdélyből Pető István fiatal, tetterős lelkész. Munkaterületéhez az Állami Telep is hozzátartozott. Lelkesen látott hozzá a közösségépítéshez.

Pestszentlőrincen egy kultúrházzá, „előléptetett” barakképületben tartottak istentiszteleteket és gyülekezeti alkalmakat, de már ekkor felmerült egy saját templomépítés igénye is. Am csak 1800 pengő áll rendelkezésre a 19 000 pengős költség-előirányzathoz. Így építési engedélyt nem adtak. Szerencsére a Belügyminisztérium egy 10x10 méteres barakképületet engedett át templom célra. Máté Géza építésmérnök ingyen készítette el az új templom terveit. Bontásból jutottak a templomépítők téglához. Ez 200 pengőjébe került a gyülekezethez. A templomépítés ekkor már beindult és lelkes munkával elérte az unitárius közösség, hogy az 1935. október 3-i alapkövetélet után új lendülettel folytathatta tovább az építómunkát. 1936. február 19-én volt az első istentisztelet a belül kész, de kívül még vakolatlan templomban. A munka azonban ekkor már nem állt meg, hanem óriási lendülettel folytatódott! 1936. április 16-án kezdődött meg a gyülekezeti ház és a tanácsterem építése, majd 1936. június 7-én szentelték fel a teljesen kész Pestszentlőrinci Unitárius Templomot.

Ennek a magasztos eseménynek, amely új fejezetet nyitott az unitarizmus XVIII. kerületi (pestszentlőrinci) történetében megünneplésére gyűltünk össze 2006. június 4-én. Az ünnepi istentiszteleten Szász Adrienne, a gyülekezet lelkésze mondott imát, majd Rázmány Csaba püspök úr tartott ünnepi beszédet. Az úrvacsorai imát és beszédet újfent Szász Adrienne lelkész úr tartotta. Az istentiszteletet követően a gyülekezeti teremben Elekes Botond, a Magyarországi Unitárius Egyház főgondnoka nyitotta meg a „70 éves a Pestszentlőrinci Unitárius Templom” című kiállítást.

A kiállítás a Magyarországi Unitárius Egyház Könyvtár és Levéltárának illetve a XVIII. kerületi Pedagógiai és Helytörténeti Gyűjtemény segítségével jött létre. A tárlat a gyülekezeti alkalmakat követően látogatható. A rendezvényen részt vett a pestszentlőrinci (Budapest XVII. kerületi) Polgármesteri Hivatal részé-

ról dr. Domaniczky Endre és dr. Bucsi Anikó egyházi ügyekért felelős referensek. Az ünnepi alkalmat állófogadás zárta, ahol lehetőség volt kötetlen beszélgetésre, emlékek felidézésére is. A Pestszentlőrinci Unitárius Templom elérhető a kőbánya-kispesti metró- és autóbussz-végállomástól és vasútállomástól a 136-os autóbussz gyorsjáratával az 5. megállóig utazva.

Pestszentlőrinc, 2006. június 4.

Halász István

Pünkösöd 2006. 06. 04. Textus: Ap Csel 2, 37/b. „Mit cselekedjünk, Atyámfiai férfiak?”

„Térjete meg és keresztelkedjete meg mindnyájan, és veszitek a Szentlélek ajándékát” – hangzott 2000 éve Pünkösöd ünnepén. Tüzes és lelkesítő beszédet mondott Péter és János. És ki hitte volna, hogy ez alkalommal az őket hallgató tömeg nem fordul ellenük, hanem velük együtt érez, velük lelkesedik, sőt megérti a Pünkösöd ünnepének és az akkor indult keresztény mozgalomnak legfőbb jellegzetességét, hogy cselekedniük kell a lelkesítő beszédek hallatán. És ekkor először felhangzik a vallásos lélek örök kérdése? „Mit cselekedjünk, atyámfiai férfiak?”

Pünkösöd jelentőségét sokan és sokféleképpen magyarázták. A két legfontosabbnak tartott jelentőségét az ünnepnek az ún. – Szentlélek kitöltését – és a keresztény egyház megalapításának tényét, sok egyházi beszéd méltatta az elmúlt 2000 év alatt. Csodálatos az a kép, amit annyiszor a Szentlélek kitöltéséről és a cselekvőkészségről megrajzoltak, és csodálatos az a tény, hogy az első pünkösöd alkalmával 3000-en keresztelkedtek meg, de mindez unitárius szempontból csupán csak „jelkép”. Jelképe a tanítványi lelkesedés magasra lángolásának, és egy olyan mozgalom az elindulásának, mely hamarosan világméretűvé nőtte ki magát.

Unitárius hitfelfogásunk szerint Pünkösödnek a jelentőségét az a cselekvőkészség képezi, mely az első Pünkösöd alkalmával a textusunkban elhangzott kérdésben jutott kifejezésre: „Mit cselekedjünk, atyámfiai férfiak?” Unitárius vallásunkat ez a cselekvőkészség kell, hogy áthassa és jellemezze. E pünkösödi

ünnep alkalmával erre a cselekvőkészségre hívom fel figyelmeteket, kedves testvéreim, hiszen Jézus is azt tanította nagyszerűen, hogy – nem minden, aki azt mondja Uram, Uram megy be a mennyeknek országába, hanem, aki cselekszi az én menyeyi Atyám akaratát” Ezen cselekvő unitárius kereszténységről kívánok elmélkedni ez ünnep alkalmával, amit e templom rövid történetével kívánok alátámasztani, ami a legjobb példa a cselekvő unitarizmusra, a pünkösödi lélek kitöltésére, és, ami nem más, mint amiért a mai napon itt ezen a szent helyen összegyűltünk, hogy ünnepet szenteljünk ennek a templomnak mely 70 évvel ezelőtt épült és a gyülekezetnek mely ugyanakkor alakult!

Aki templomot épít, az nemcsak Istennek, hanem önmagának épít házat. A templomépítés nem csupán a hithez, hanem a közösséghez való ragaszkodásnak, és a jövőbe vetett bizalomnak a szimbóluma. Az 1920. június 4-én aláírt Trianoni békeszerződés következtében, aminek pont a mai napon van a szomorú évfordulója, az utódállamok kisajátították hazánk kétharmadát és menekülésre kényszerítették a magyarság egy jelentős részét. A menekülteket, akik jöttek Erdélyből, Felvidékről és Délvidékről egyaránt, unitáriusok és más vallásúak, az akkori vezetés a régi lőszergyár területére telepített le az ún. állami lakótelepre, ahol annak felszámolásáig, 1977-ig éltek.

1928-ban egy fiatal hitoktató lelkészre, Pető Istvánra bízta Egyházunk a lakótelep lelki gondozását, aki prófétai lélekkel összegyűjtötte a híveket és meg-

győzte őket, hogy a magyar ember bárhol telepedett le a földkerekségén első dolga az volt, hogy Istennek házat építsen. És az építkezés a kevés pénz ellenére elkezdődött. A közösség minden tagja pattanásig feszült odaadással, és valami leírhatatlan szent vágyódással napestig dolgozott, hálával mosolyogva minden helyére került téglára. A költségvetés tételeit így dolgozták le anyagi erejük színvonalára, miközben két templomot építettek. Egyet, mely helyet ad az imádságnak és a zsolnáknak, és egy gyülekezeti, közösségi helyiséget mely a templom falain kívül is egy-ségre fogja a híveket.

1935. október 3-án volt az alapkövetés, 1936. február 19-én az első istentisztelet a még vakolatlan templomban. Aztán 1936. június 17-én, felszentelik a teljesen kész templomot és a hozzáépített gyülekezeti termet. A gyülekezeti élet példaadó lett. Sajnos azonban a II. világháború eseményei, a bombázások, nagy törést okoztak az egyházi életben. 1949 nyarán a gyülekezet felavatja méltó ünnepléssel a Pető házaspár által adományozott harangot.

Volt még egy sajnálatos Trianonja a gyülekezeti-nek, amikor a híveket a Havanna lakótelep felépítésekor szétszórta Budapest egész területén. A pünkösdi lelkület íme meghozta a maga gyümölcsét, a

cselekvő unitarizmus felmérhetetlen értékeket teremtet. Pünkösdtől ünneplő gyülekezet! Kedves testvéreim. Gondolom, hogy ebből a példából megértettétek, hogy mit jelent a cselekvő kereszténység? Az első Pünkösdi alkalmával megmozdult és fellángolt a tanítványokban és az őket hallgató sokaságban a lélek. Megmozdult fellángolt és kérdezett: „Mit cselekedjünk atyámfiai, férfiak?” És a tömeg válaszában, a megkeresztelkedésben benne rejtett a keresztény anyaszentegyház megalakulása. Bennetek, bennünk szokott e fellángolni a lélek? Ti szoktatok-e kérdezni: Mit cselekedjünk atyámfiai, férfiak, mint ahogyan azt nagyszerűen tették a lórinckiek? Gondolom, hogy mai beszédem után már értitek, hogy az egyházat és benne unitárius anyaszentegyházunkat a Lélek hozta létre és annak cselekvő készsége tartja fenn.

Hallgassatok hát lelketek szavára, kövessétek annak tanácsát mely isteni eredetű, és meglássátok, hogy vallásos hiteteket sugárzó jó cselekedeteitek nyomán, szebbé, ragyogóbbá lesz ez a sokszor sáros, poros, szmogos, szürke föld, s benne igazán emberré tud majd lenni az ember, ebben a nagy embertelenségben! Amen!

Rázmány Csaba püspök

A menekülés és az otthonratalálás templomainak ünnepei

*„Én csak kis fatornyú templom vagyok,
Nem csücsüves dóm, égbeszökkenő,
A szellemóriások fénye rám ragyog,
De szikra szunnyad bennem is: Erő.”*

*S bár irigykedve holtig bámulom
A dómok súlyos, drága titkait,
Az én szívem is álmok temploma,
És Isten minden templomban lakik.”*

(Reményik Sándor: Templomok)

Túrmezei Erzsébet, jeles protestáns vallásos költőnk úgy fogalmaz egyik versében, hogy a templom otthona, amelynek ajtaján belépve mindig hazaér. Mestersége műhelyének is nevezi Isten hajlékát, mely templommá formálja életünket, régi emberből új emberré tesz. Ilyen templomaik vannak itt e kis hazában unitárius egyházunk híveinek is. Ezek közül kettő, a pestszentlőrinci és a kocsordi (az északkeleti határszélén) jeles ünnepet ültek június 4-én és május 27-én.

Az 1920. június 4-én aláírt, a nagyhatalmak által ránk erőszakolt és az utódállamok által kierőszakolt embertelen ország- és magyarságcsontító trianoni diktátum után az elrabolt országrészekből sokan az Anyaországba menekültek és itt leltek otthonra. Vagonlakás, alkalmi munkák, munkanélküliség, szétszakadt családok, elveszített szülőföld, kirekesztés, megannyi ok a fájdalomra és kétségbeesésre. De a székelyudvarhelyi, az Anyaországban nem ismert költő, Tompa László megfogalmazta, hogy baj közt edződik a székely. És az unitárius székelyek (többnyire székelyek, sok más jóérzésű ember támogatásával) minden fájdalomk enyhítésére felépítik erdélyi stílusban a pestszentlőrinci templomot, és 1936 júniusában fel is szentelik az egy Isten tiszteletére. Ez a templom ünnepelte építésének 70. évfordulóját Pünkösdi áldott ünnepén és a gyászos fájdalom-diktátum (nem békediktátum, mert azóta sincs béke a lelkekben!) 86. évfordulóján. A Szervét Mihály tér 1. szám alatti templom a kerület ékessége, hiába építette körül a szocreál a szegyeteljes Kádár–Castro Havan-

na-telep nevet viselő betonkolosszusokkal. Az ünnepi istentiszteleten az évfordulós megemlékező igehirdetést Rázmány Csaba püspök tartotta, visszatekintő beszédet mondott, különös hangsúllyal a magyar nemzet tragédiáját kiemelve, Elekes Botond főgondnok. A gyülekezet szép ünnepi rendezvénye arról tanúskodik, hogy „nem fajult el még a székely vér, / minden cseppje drága gyöngyöt ér!”

A kocsordi gyülekezet és temploma egy másfajta hazatalalásról szól. Egy másik keresztény felekezet kiszakadt része döntött úgy, hogy unitárius felfogás szerint kívánja élni hitéletét. Az erdélyi születésű, a világon egyedüli magyar alapítású egyház hitelvei szerint szerveződő közösség 1938-ban építette fel e tájakon is, de az Anyaországban is szinte egyedülálló templomát. Kazettás mennyezetével (amit első lelkésze Kereki Gábor festett!), sajátos népi stílusával nagyon sok látogatót vonz, szinte minden székely jegyget hordoz magán. (Dr. Kovács Lajos egykori erdélyi püspök fogalmazta meg, amit már minden székely tudott és vallott, hogy az unitárius vallás „székely vallás”!) A templomot és a mellette lévő paplakot. Dr. Sente László sepsiszentgyörgyi unitárius műépítész tervezte. Kereki Gábor mellett más lelkészek is beleépítették Erdélyből hozott lelkiségüket. Egy elnyert pályázat eredményeként megújult a templom, a paplak és környéke, változtatás nélkül. Az újjáavató istentiszteleten, május 27-én, amelyre kiszállt az Egyházi Képviselő Tanács jubiláló ülése is, megtelt a templom. Az ünnepi igehirdetést Rázmány Csaba püspök tartotta, az imádság Balázi László püspökhelyettes-főjegyző ajkáról hangzott el. Emlékeztető és eszméltető beszédet tartott Elekes Botond főgondnok. A mátészalkai énekesek és helybeliek műsorszámait emelték az ünnep áhítatát.

E tavaszi és nyárelői ünnepeink is arról tanúskodnak, hogy mindenek ellenére „vagyunk és akarunk lenni!”, mert nélkülünk a nemzet története is csonka, mint maga az Anyaország!

Balázi László püspökhelyettes
egyházi főjegyző

Könyvbemutató Budapesten

A Magyarországi Unitárius Egyház és az Erdélyi Unitárius Egyház szervezésében, a Budapesti Unitárius Egyházközség tanácstermében, 2005. november 30. du. 6 órakor mutatták be Kénosi Tózsér János – Uzoni Fosztó István: Az Erdélyi Unitárius Egyház Története I. című kötetet.

Az ünnepség fővédnöke Elekes Botond főgondok volt, aki üdvözölte a megjelenteket és előadó-

kat. Dr. Szabó Árpád püspök megnyitó és Rázmány Csaba püspök záró gondolatai egységes keretbe foglalták a rég várt eseményt.

A könyvet bemutatta Dr. Jankovics József irodalomtörténész (MTA Irodalomtudományi Intézet) valamint a kiadásról Dr. Balázs Mihály irodalomtörténész (Szegei Tudományegyetem) beszélt.

Lelkészszentelő Zsinat Csokfalván

2005. november 26-án

A Csokfalván megtartott Zsinat lelkésszé szentelte Lakatos Csilla miskolci lelkésznőt is Rázmány Csaba püspök jelenlétében és áldásával.

Az Unitárius Élet hasábjain is kívánunk a lelkésznőnek eredményes és sikeres lelkészi munkát.

*****

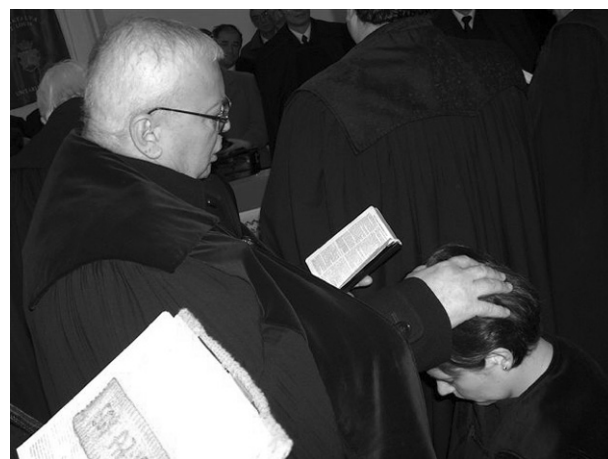
Lelkészszentelő zsinati ülés Csokfalván

„Senki meg ne vessen ifjú korod miatt, hanem légy példája a hívőknek beszédben, magaviseletben, szeretetben, hitben, tisztaságban.” 1Tim 4,12

Az Erdélyi Unitárius Egyház Zsinata november 26-án tartotta 2005. évi ülését, a Maros megyei Csokfalván. Az ülés egyetlen napirendi pontja azon fiatal lelkészek felszentelése volt, akik a legutóbbi zsinati ülés óta eltelt három évben gyakorlati segédlelkészi kötelezettségeiknek eleget tettek, majd azt követően Kolozsváron lelkészképesítő oklevelet szereztek.

Idén tizennégyen indultunk el lelkészi pályánk útján, név és szolgálati hely szerint a következők: András Benedek (Székelykeresztúr), Bálint Róbert (Petrozsény), Bodor Rozália Piroska (Tordatúr), Csáki Levente (Kénos), Fekete Béla

Gyula (Bágyon), Fülöp Dezső Alpár (Ádámos), Jakabházi Béla Botond (Nyomát), Kádár Attila (Kadács), Koppándi-Benczédi Zoltán Attila (Lupény), Lakatos Adél Csilla (Miskolc), Orbán Erika (Kolozsvár), Pálffy Tamás Szabolcs (Marosszentgyörgy), Szabó József Csaba (Alsórákos), Szász-Cserey Katalin (Firtosmartonos) és ifj. Szombatfalvi József (Homoródszentmárton).

Mi, újonnan felszentelt lelkészek, teológusokként nagyjából azonos időben voltunk a kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet Unitárius Karának hallgatói, s így többnyire együtt éltük meg a papnövendéki mivolt szépségeit és nehézségeit, mi több, közösen terveztük, álmodtuk meg lelkészi létünket. A teológiai tanulmányaink elvégzése után mindannyian munkába kezdtünk küldetésünk helyén, s azóta is igyekszünk legjobb tudásunk szerint dolgozni, korábbi álmainkat valóra váltani. A

zsinati ülés keretei közt tartott felszentelési ünnepség pedig – meglátásom szerint – annak ünnepélyes kifejezése volt, hogy az Erdélyi Unitárius Egyház méltónak talált minket arra, hogy a továbbiakban is lelkészi munkával bízjon meg. Mindenekelőtt Istennek adunk hálát, hogy e szép napot megérhettük. Ugyanakkor családunknak, szeretteinknek mondunk köszönetet, hiszen áldozatvállalásuk nélkül célba érésünk reménytelen próbálkozás lett volna. Továbbá köszönettel tartozunk tanárainknak, akik teológiai tanulmányaink során belénk vetett bizalommal, reménységgel formáltak, alakítottak, tanítottak, s végül, de nem utolsósorban az Erdélyi Unitárius Egyháznak, hogy lelkészi pályára való felkészülésünket komoly áldozatok árán lehetővé tette.

Az alábbiakban a csokfalvi zsinati ülés történéseit próbálom meg röviden összefoglalni.

Az ülést Szabó László közügyigazgató, alkalmi imájával nyitotta meg. Ezt követően Máthé Dénes főgondnok megnyitóbeszédében üdvözölte a Zsinat jelenlevő tagjait, majd Rázmány Csaba, a Magyarországi Unitárius Egyház püspöke a maga és a magyarországi unitáriusok nevében köszöntötte a jelenlevőket.

A felszentelendő lelkészek név szerinti bemutatása után zsinati istentiszteletre került sor, amelyen Farkas Dénes esperes mondott ünnepi szószéki beszédet.

Dr. Szabó Árpád, az Erdélyi Unitárius Egyház püspöke lelkészszentelési beszéde után az istentiszteleti és szertartási rendben megfogalmazott kérdéseket intézte a felszentelendő lelkészekhez. Dr. Rezi Elek főjegyző irányításával a felszentelendők letették az alkalmi esküt.

Eskütétel után a püspökök, főjegyző, esperesek, teológiai tanárok, előadó és felkért lelkészek a felszentelendők fejére tették kezüket, és egy-egy bibliai idézetet mondtak, majd Dr. Szabó Árpád püspök Isten áldását kérte a felszentelt lelkészekre.

Áldás után az újonnan felszentelt kinevezési sorrendben beírták nevüket a felszentelt lelkészek anyakönyvébe, majd átvették a lelkészi okleveleiket, amelyeket Dr. Szabó Árpád püspök adott át egy-egy bibliai idézet kíséretében.

A fiatal lelkészek nevében Fekete Béla mondott köszönetet a jelenlevőknek. Lázár Levente lelkész a vendéglátó egyházközség nevében a csokfalvi templomot ábrázoló fametszettel és Bibliával ajándékozta meg az ünnepeltek. Alulírott lelkész a Magyarországi Unitárius Egyház Elnökségétől értékes könyvajándékot vettem át, amelyet Rázmány Csaba püspök adott át, s amelyet ezúton is tisztelettel megköszönök.

Az istentisztelet keretén belül úrvacsoraosztásra került sor, előtte Szász Ferenc brassói lelkész mondott előkészítő beszédet. A felszentelt lelkészek úrvacsoravételét követően a jelenlevők – lelkészek és világiak egyaránt – úrvacsorát vehettek.

Az istentisztelet után Máthé Dénes főgondnok osztotta meg gondolatait, majd berekesztette a Zsinat ülését.

E rövid összefoglaló nyilván nem tudja átadni azt a felemelő hangulatot, amelyben a jelenlevők részesültek. Akik ott voltunk, olyan élményben

osztottunk, amely minden korábbi elhatározást megerősít, újabb terveket és álmokat szül. Kérjük Istent, azok valóra válásában segítsen mindannyiunkat, most elindulókat és úton levőket egyaránt!

Lakatos Csilla, lelkész

Egykori nagy keleti utazónk nyomában Bálint Gábor, a harminc nyelven beszélő tudós zseni

Erdély legkeletibb csücske, a mai Kovászna megye, a régi Orbai-szék több jelentős keleti utazót és felfedezőt adott a világnak. Gondoljunk csak Kőrösi Csoma Sándorra, aki Indiában és Tibetben töltött évtizedeket, vagy Barátosi Balogh Benedekre, aki beutazta Mandzsúriát és Japánt. Kettejük életműve viszonylag jól ismert itthon és külföldön, de harmadik „társuk” a Szentkatolnán született nyelvzseni, Bálint Gábor neve egyelőre még csak keveseknek mond valamit. Éppen ezért, történész és mongolista révén vállalkoztam életútjának felderítésére, és szerepének tudományos újraértékelésére.

A nyelvzseni és utazó életútja

Bálint Gábor 1844. március 13-án született egy kis székely faluban, Szentkatolnán. Bakk Pál, helyi tanító szerint már gyermekkorában megmutatkozott kivételes tehetsége. A kitűnő tanuló ifjú egyben nagyon csibész gyerek is volt, és nem tűrte a falusi iskola fegyelmet. Mivel unta a falusi tanító óráit, nem is vett részt rajta, hanem inkább a közeli templomtoronyban játszott. Szülei ezért átvitték Kézdivásárhelyre, majd több erdélyi városban is tanult. Már gyerekkorától kezdtek „rágadni” a nyelvek: édesapjától megtanult németül, majd sorra elsajátította az ókori klasszikus nyelveket: a hébert, valamint a görög és latin nyelvet, majd megtanult angolul, németül, franciául is. Mire leérettségizett, már tizenkét nyelven beszélt, sőt tanulmányai között már segítette társait is. Ezt követően Bécsben, majd Pesten tanult. Érdeklődése akkor kezdett a keleti nyelvek tanulmányozása felé irányulni. Kezdetben a török követségen próbált nyelvtanárt keresni. Pénz híján ez az igyekezete majdnem kárba vészett. Szerencsére találkozott a világhírű magyar turkológussal, Vámbéry Árminnal, aki támogatta a tehetséges ifjút. Bálint nem sokára írt egy török nyelvtankönyvet, melyet máig jól lehet használni. Másik meghatározó élmény volt számára, amikor joghallgatóként a Pesti Egyetemen megismerkedett Fogarasi János akadémikussal, aki éppen egy magyar nyelvi szótárt szerkesztett. Sőt, szerencséjére a Magyar Akadémia éppen akkor keresett egy fiatal nyelvtudóst, aki elutazna az Orosz Birodalomba, hogy a mongol és a mandzsú nyelvet tanulmányozza. Fogarasi ajánlására Bálint Gábort küldték ki, aki „gyorsan” megtanult oroszul és finnül, de belekezdett a mongolba és a mandzsú-

ba is, hogy kinti munkáját el tudja végezni. Még elutazása előtt, 1870-ben katolikus hitét elhagyta és felvette az unitárius hitet. Az 1870-es években előbb a Kaszpi-tenger partján élő mongolokhoz utazott, majd fáradtságos, több hónapi utazással eljutott Urgáig, a mai Ulánbátorig, ahol a mongol mellett elsajátította a mandzsú nyelvet is.

Katolikusból unitárius

Önéletrajzi naplótöredéke vall arról, hogyan lett a fiatal Bálint Gáborból unitárius. Elmondása szerint már kiskorától félt a kínzó képektől a szentkatolnai katolikus templomban, különösen Péter és Pál apostol szobrai tettek rá rossz hatást. Már 1854-ben, alig tízévesen kimaradt a helyi iskolából, és magánúton végezte tanulmányait. Saját szavaival élve „erőszakolt templomozás miatt” hagyta félbe elemi szintű tanulmányait. Valószínűleg az erőltetett vallásosság miatt váltott többször iskolát fiatal korában. Előbb Székelyudvarhelyen, majd végül 1864-ben Nagyváradon, a püspöki líceumban tanult. Szülei kívánságát akarta teljesíteni, akik papnak szánták. Bálint aztán végül egy év múlva, 1865-ben szögre akasztotta a csuhát, és nem lett pap. Saját vallomása szerint az ott látottakat és hallottakat sem testileg sem szellemileg nem bírta. Ezek után nem szolgált személyes adatot hitéről, naplójában 1868/1869-es évből csupán a következő feljegyzést tette: „Ez év tavaszán cseréltem föl a nekem mindig ellenszenves római katolikus vallást az unitáriussal.” Új hitét aztán élete végéig megtartotta.

Viták és küzdelmek

Bálint Gábor 1875-ben érkezett haza, amikor is magántanári kinevezést kapott a Pesti Egyetemen. Páratlan nyelvtehetségét azonban csak rövid ideig kamatoztathatta. Fogarasi János halála után egy ideig Arany János támogatta. Karrierjét az törte meg, hogy szakmai vitája támadt a „szobatudós” Budenz Józseffel, aki szintén török és mongol nyelvi elemzéssel foglalkozott, bár tehetsége jócskán elmaradt Bálint mögött. Ezt akkori hatalmával kárpótolta. Az Akadémiai Könyvtár Kézirattári adatai szerint Budenz nem javasolta az egyetem vezetőinek Bálint alkalmazását, mert ahogyan levelében kifejtette, nincs olyan jelentős irodalma a mongol és mandzsú nyelveknek, hogy azt külön érdemes le-

gyen tanítani. Érdekes módon, Bálint eltávolítása után változott a helyzet, és éppen Budenz lett az urál-altaji tanszék vezetője. Történt ez annak ellenére, hogy hazatérte után beszámolóinak hallatán több akadémikus, köztük Vámbéry Ármin, Hunfalvy Pál és Ballagi Mór az Akadémia külső tagjának is ajánlotta őt. Az 1870-es évek végén azonban elmérgesedett a „finn nyelvészek”, vagyis Hunsdorfer (Hunfalvy) és Budenz valamint Bálint Gábor között a vita. Előbbiek az akadémiai pozíciójukat felhasználva, minden tudományos közegből kiszorították Bálintot, és nem engedték műveinek megjelentetését. Addigra Bálint megjelentette a burját nyelvről készített leírását, amely meg is jelent a Nyelvtudományi Közöny számában. Ezen kívül megjelentette a „Párhuzamok a magyar és a mongol nyelv terén” című rövid, de nagyon fontos nyelvészeti elemzését, amelyben azt állította, hogy a magyar nyelv a turáni nyelvcsalád tagja. Ő teljesen elvetette a nyelvcsalád elméletet, és a jövőnyiszavak elméletét is. Egyik igazi székelyes megjegyzése ez volt:

Erre Bálint Gábor 1879-ben bejelentette önkéntes száműzetésének tervét, és el is hagyta az országot.

Külföldi elismerések

Tizenkét éves külföldi élete során változatos munkát kapott. Előbb az oszmán birodalom különböző tartományaiban kamatoztatta kivételes nyelvtudását. Olyan fontos bizalmi állásokat nyert el, mint pénzügyi ellenőr. Feleségével, Spielmann Rozáliával bejárta a Közel-Keletet és Európa déli részét, ahol újabb nyelveket tanult meg. Az 1890-es években arról értesülhetünk, hogy az Athéni Egyetemen arab nyelvet oktatott, vagyis magyar léte re görög nyelven magyarázta el az arab nyelvet, és írást. Akkoriban nem volt olyan tudós Európában, aki ennyi nyelvet tudott volna, sőt Bálinthoz hasonló szinten művelte volna. Nagy magyar tudósunk akár két hét alatt is megtanult egy új nyelvet. Még Széchenyi Béla expedícióján Dél-Indiában hihetetlenül gyorsan megtanulta a tamil, vagyis dravida nyelvet, majd amikor megbetegedett Sanghajban két hétig kellett várnia a hazafelé menő hajóra, az alatt, még betegen is megtanult japánul, melyet később oktatott is az egyetemen. Röviden úgy jellemezhetnénk, hogy külföldi száműzetése sikeres volt, hiszen bizalmas és megtisztelő állásokat nyert el Európa-szerte. Úgy foglalkozhatnánk össze tevékenységét, hogy amibe belefogott, azzal mindig sikert aratott. Mégis ő volt az, aki egy nemzetközi nyelv, az eszperantó bevezetése mellett kardoskodott, hogy másoknak ne kelljen a sok nyelv megtanulásával sok időt elpocsékolni.

Végre itthon

Az 1890-es években a székely rendek Jakab Elek történész vezetésével mozgalmat indítottak,

hogy hazahívják, és itthon katedrát ajánljanak Bálintnak. Először az Akadémián próbálkoztak, de ott Budenz és Hunfalvy miatt nem értek el eredményt. Ekkor maguk a székelyek fogtak össze, sikerült kieszközölniük, hogy a vallás és közoktatási miniszter kinevezze Bálint Gábort a Kolozsvári Egyetem urál-altaji tanszék vezetőjének. Bálint Gábor 1893-ban foglalta el állását, ahol tizenkilenc évig tanított. Ekkor Kolozsvárott a diákok olyan nyelveket ismerhettek meg, mint sehol Európában, ráadásul mindezt egyetlenegy embertől! A nyelvek közül csak ízelítőül: japán, kabard, dravida, mongol, mandzsu, és sorolhatnánk. Kis ideig finnt is tanított, de azokat az órákat jobbra arra használta fel, hogy bebizonyítsa az akadémikusok hibáit, és elvesse a finnugor nyelvészet létjogosultságát. Talán ő volt az egyetlen, aki ezt szabadon megtehetette, hiszen megvoltak a nyelvi ismeretei hozzá.

Érett korára a hazatért tudósunk legnagyobb riválisa, Budenz József is megbocsátott, főleg, miután rájött, hogy Bálint mongol gyűjtése kincset ér. Ekkor hirtelen az Ethnographia leköszölte a mongol népköltészetéről szóló elfekvő tanulmányát. Bálint ekkor már nem foglalkozott a fővárosiakkal, hanem az erdélyi tudományos műhelynek, az „Erdélyi Akadémiának” adta le mongol történeti témájú munkáját, melynek címe: „A mongol császárság története”. Szintén ott jelentek meg kaukázusi, kabard tanulmányai is. 1901-ben újraértékelte a magyar honfoglalás értelmezését, és az eredeti, görög, latin és héber források alapján, valamint saját keleti néprajzi megfigyeléseiből újraértékelte a magyar történelem korai szakaszát, és megállapította, hogy a hun birodalom népei közé tartoztak a magyarok ősei is. Ezen elmélete azóta ismét létjogosultságot nyert, miután a nyugati és keleti tudósok újraértékelték a hun birodalom történetét.

A hihetetlen munkabírású és tudású Bálint 1912-ben nyugdíjba vonult, és sokak megdöbbenésére a következő évben meghalt, magával vitte hatalmas tudását, melyre azóta sem volt többé példa hazánkban. Munkái kiadása elkezdődött Erdélyben, ahol a tudósok magukénak érzik a nagy székely ember életművét. A munkába immáron nemzetközi tudósok, japánok és mongolok is bekapcsolódnak, mert a még kiadatlan mongol, török és mandzsu szövegei iránt jelentős nemzetközi érdeklődés mutatkozik.

Mai megítélése

Bálint Gábor első igazi méltatása 1944-ben történt. Míg a háború éppen zajlott Kolozsvár közelében, addig az Erdélyi Múzeum Egyesület a keleti utazó és nyelvtudós születésének 100. évfordulójára emlékezett. Ezt a megemlékezést a romániai helyzet miatt nem követte további. Szentkatolna tanítója, Bakk Pál törte meg a hallgatást, és 1969-ben közreadta az általa Bálint Gáborról gyűjtött helyi megemlékezéseket. A rendszerváltást követően,

1994-ben, születésének 150. évfordulójára Szentkatolnán és Kolozsvárott egy tudományos ülést tartottak, ahol megjelent néhány magyar tudós: Szegedről Berta Árpád, Budapestről egy japán vendégprofesszor, Senga Toru. Ők szintén méltatták Bálint munkásságát. Ennek sajnos nem lett magyarországi folytatása.

Szülőfalujában, Szentkatolnán nagy kultusz övezi a tudóst. A helyi általános iskola az ő nevét viseli, az iskola falán emléklakett van, sőt az iskola folyosóján láthatjuk a Bálint Gábor által megtett tanulmányutakat, Mongóliától Dél-Indiáig, a Kaukázustól Spanyolországig. Jakab Jolán igazgatónő megmutatta Bálint Gábor arcképét, mely a tanári szobát díszíti. Elmondta, hogy létrehoztak egy egyesületet, mely lehetőségük szerint megemlékezik a falu nagy szülöttjéről. Az iskola tanára, dr. Borcsa János szintén szívében viseli egykori földije emlékét, kis kiadója eddig két könyvet adott ki róla, és most készíti elő harmadik kötetét. Közben a hazai baptista egyház lelkésze, az erdélyi származású Zágoni Jenő összegyűjtötte és 2005-ben kiadta Bálint Gábor leveleit és a vele kapcsolatos dokumentumokat. Úgy látszik az erdélyi lelkesedés lassan elér hozzánk is, és széles nagyközönség számára megismerhetővé válik a nagy keleti utazó és nyelvész életműve.

Élete évszámokban

- 1844. március 13-án született Szentkatolnán
- 1871-ben a Magyar Akadémia felkéri, hogy utazzon Ázsiába, és tanulmányozza a mongol és a mandzsu nyelvet.
- 1871–1874. Utazásai Oroszországban és mongol területeken
- 1875–1877. A Budapesti Egyetem (ma ELTE) magántanára
- 1877–1878. Részt vesz gr. Széchenyi Béla indiai expedíciójában
- 1879–1892. Önkéntes száműzetésbe vonul, az oszmán birodalomban dolgozik, majd Dél-Európa városaiban egyetemeken tanít.
- 1893–1912. A Kolozsvári Egyetem urál-altaji tanzék egyetemi tanára.
- 1895. Zichy-expedíció tagjaként a Kaukázusban jár.
- 1913. május 26-án váratlanul meghal Temesváron.

Dr. Obrusánszky Borbála
történész-orientalista

In Memoriam Prof. Dr. Dán Róbert **(1936–1986)**

Dán Róbert halála 20. évfordulójára Frank D. Dániel egy terjedelmes monográfiát készített, felhasználva Dán Róbert hagyatékát. Ebből a monográfiából röviden közétesszük unitárius vonatkozású kutatásait.

A könyv az alábbi tartalomjegyzékkel rendelkezik:

I. Frank Dénes Dániel Emlékezzél a hajdani időkre. *Egy életút. A kezdetek. Nagy felfedezések. Reformáció. Humanizmus? Héber stúdiumok a 16. századi Magyarországon. A lingua primigenia magyar vonatkozásai. Melius-Albo, Erdély és Tortosa. A magyar Erasmus és az antitrinitárius polemikusok. Zsidó bibliográfiai folyóiratok összesített indexe. A „zsidózás” története az ókortól a reneszánszig. Egy numizmatikai vizsgálat. Istenkirály vagy ember? Glirius, Albo, Maimonidész, és az erdélyi antitrinitáriusok, avagy egy mozgalom filozófiatörténeti háttere. Egy karrier-történet. Szombatosok. A Péchi Simon toposz. Seidel, az első deista Dán Róbert világhépe és tudományos módszertana. Pályaképek. 3–36. old.*

II. Frank Dénes Dániel Dán Róbert irodalmi munkássága.

Teljes bibliográfia. 37–51. old. Megjegyzés: Léta Sándor; lelkész által

.....

...Kétezer ószén ismerkedtem meg édesanyámnál Benedek Katalinnal, Dán Róbert özvegyével. Beszélgettünk tudományról, művészetekről, irodalomról, és nagyon mély benyomást tettünk egymásra. Ennek eredményeképp megkért Dán Róbert hagyatékának feldolgozásra, bibliográfiájának elkészítésére, félbemaradt kutatásainak feltérképezésére. A bibliográfiájának elkészítése kapcsán merült fel bennem az ötlet monográfiájának újra írására: bár jó páran értekeztek róla, mégis rengeteg társadalomtörténeti adalékot kihagytak életútjának ismertetéséből, a tudományos vonatkozásokról nem is beszélve. ...

Dán Róbert aktív résztvevője volt a hazai tudományos társadalmi nyilvánosságnak az ELTE számos bizottságának tagjaként.

Felmerül bennünk a kérdés, hogyan lehet valaki egyszerre könyvtáros, profi pingpongozó, arab nyelv és irodalom szakos előadó, reneszánsz-kutató, publicista, irodalomtörténész, vallásfilozófus, az irodalomtudományok kandidátusa, a történettudományok nagydoktora? Többek között úgy, hogy a korról, melyet kutatott minden érdekelte, ami életmódban, időben, és térben fellelhető volt; a legapróbb és legkülönbözőbb részleteket is beleértve. Nem korlátozta magát egyetlen területre, egy egyetemes művelődés-

történeti jellegben akarta megragadni az összefüggéseket (cultural pattern). Rendkívüliségének igazi titka, hogy nemcsak kimagasló elméleti (techné-episztemé), hanem a helyes tervezéssel párosuló cselekvés, a gyakorlati tudás (praxis) képessége is megvolt benne. A tanulás (elmélet) előfeltétele a cselekvésnek; viszont bár tanulni mindenki tud, a cselekvéshez képesség kell (Talmud. Kiddusin. 40.b.). ...

Mindig tudta hogy hová – melyik könyvtárba – kell mennie ahhoz, hogy a kutatási eredményét igazoló irodalmat megtalálja. Dánt leginkább az eretnek – antitrinitárius mozgalmak eredete és hatása érdekelte, a XV–XVII. századi európai szellemtörténetben. A szentháromság-tagadó vallásfilozófiai áramlat pedig egy nemzetközi megmozdulás eredménye volt, és ebben áll munkásságának igazi jelentősége. Ő tárta fel ennek kelet-európai eredetét, kapcsolatait, ideológiai hátterét. Megvilágította Matthias Vehe-Glirius tevékenységét Európában, bemutatta Erasmus Johannis recepcióját, John Dee-t és Conrad Victort, akinek volt feleségét Szenci Molnár Albert vette nőül. Kutatásaival elsősorban azt próbálta megválaszolni, hogy milyen módon került a radikális antrinitarizmus ideológiája az erdélyi szombatosság körébe. Önmagát heretikusnak, eretnek-kutatónak tekintette, aki rajongott a reneszánsz gondolkodókért.

Dán Róbert nem volt ötvenéves mikor meghalt, hirtelen, váratlanul. Ennek ellenére egy teljes oeuvre-t hagyott maga után. ...

Dán Róbert behatóan foglalkozott Dudith Andrással, a racionalista „magyar Erasmus” Lingua primigenia kritikájával, aki bár a rabbinikus irodalmat elvetette ugyanúgy mint Melius, de ennek ellenére vele is vitázott. Dudith nem tartozott a professzor úr kedvencei közé, mint embert kifejezetten ki nem állhatta – de azért kutatta.

Dán professzor egyik vizsgált irányvonala az unitárius irányzat kialakulása és története a héber nyelvhez fűződő viszonyával együtt, olyan nagy polémikusok életútján keresztül, mint: az antitrinitáriusok vezető alakja Dávid Ferenc, vagy Hunyadi Demeter, Enyedi György. Akik a korban fölényes héber nyelvtudással rendelkeztek, és a trinitást héber grammatikai érvekkel cáfolták. Attól kezdve, hogy elkezdték lebontani a héber nyelv és irodalom segítségével a szövegekre rakódott későbbi értelmezéseket, már egyenes út vezetett maguknak a szövegeknek a tagadásáig. A Jézus-Messias kizárólagos emberi lényegét hirdető egyes csoportok már az 1570-es évek táján tevékenykedtek az észak-itáliai városokban, a Dávid Ferenc vezette erdélyi egyházban, és Európa más területein is. ...

Epilógus

Az antitrinitárius szellemi áramlat viharként söpört végig a 16. századi Európában, áthatva a

gondolkodásmódot, életmódot, és művelődéstörténetet. Ez a vihar Kelet-Európát sem hagyta érintetlenül, melynek megvilágítása Dán Róbert érdeme. Megtalálta a posztbiblikus zsidó irodalom helyét az egyetemes művelődéstörténetben, kimutatva annak hatását, különös hangsúlyt fektetve ezen ideológiatörténeti megmozdulás nemzetközi csatlakozáspontjaira. Továbbá részt vett a magyar–zsidó kultúra közös gyökereinek kutatásában: a könyvnyomtatáson, nyomdatörténeten, és kéziratokon keresztül. Dán Róbert filozófiatörténeti jelentősége goldziheri szemléletében gyökeredzik, ami Simon Róbert kiemelésében Gramsci-tól (1970. 69.l.): Egy kor filozófiája nemcsak a katedratudósok által filozófusnak tartott gondolkodók (pl: Erasmus) munkássága, hanem ugyanakkor egyik vagy másik filozófusnak (pl: Seidel), értelmiségi csoportnak (pl: heidelbergi kör), vagy a néptömegek egyik vagy másik nagyobb tömbjének (unitarianizmus, szombatosság) filozófiája. Egy kor filozófiája mindezeknek a felsorolt elemeknek a kombinációja, amelyek egy meghatározott irányba kulminálnak. A kulminációs pont pedig a kollektív cselekvés normájává, azaz konkrét és teljes (integrális) történelemmé lesz.

Dán Róbert művelődéstörténeti szemléletének a lényege, hogy minden tézist az adott kor emberének szemével, tudásanyagával, körülményei közé helyezve kell vizsgálni ahhoz, hogy értve lehessen feldolgozni. Dán Róbert egyedisége, hogy kis töredékekből képes volt felépíteni egy széles tudományos valóságot. Kicsinyesen aprólékos gondos kutató volt, és nagy ívű gondolkodó.

Még egy gondolat

A bibliográfia gerincét egy még Dán Róbert által összeállított válogatott bibliográfia adta, melyet a hagyatékban találtam, s amit valószínűleg a kandidátsi értekezéséhez készített. Ezt körülbelül nyolcvan tétellel kiegészítettem. Hálás köszönet illeti ezért Benedek Katalint, Dán Róbert özvegyét, aki a hagyatékot a rendelkezésemre bocsátotta: az ő anyagi és erkölcsi támogatása nélkül ez a munka nem készülhetett volna el. A kutatás közben megtanultam a Dán kézírását, és az egyetemi jegyzeteit, melyeket tanulmányai és kutatásai során készített. Szeretnék köszönetet mondani halott mesteremnek, Dán Róbertnek, aki egy új világot nyitott meg előttem és mondhatni rendhagyó módon tanított. Ez a monográfia több évig készült, mialatt folyamatosan (át)írtam, és változtattam a kéziratot. Különböző stádiumaiban több embernek is adtam belőle – a kéziratból és a teljes Dán bibliográfiából egyaránt – különböző hozzászólásokat, vitákat remélve, melyeknek nagy része sajnos elmaradt.

Frank D. Dániel vallásszociológus

Akik előttünk jártak

Bartók Béla unitárius zenész kortársai

Az idén Bartók Béla születésének 125-ik évfordulójára emlékezve bemutatunk néhány unitárius kortárs zenei kiválóságot. Az alábbiakban négy zeneszerzőt említünk meg: Abrányi Kornélt, Tomka Istvánt, Molnár Antal Jenőt és Lakatos Istvánt.

Abrányi Kornél élete ma már többnyire a zenei, az életrajzi lexikonok és saját, Budapesten 1897-ben írt „Elemtekből és emlékeimből” című munkája alapján állítható össze.

Abrányi – előbbi néven Eördögh – Szentgyörgybányán születik 1822. okt. 15-én. Mint a „Zenészeti Lapok” c. folyóirat szerkesztője alapítja meg 1867-ben az „Országos Magyar Dalárdaegyesületet”. Részt vesz a „Zeneakadémia” létrehozásában, melynek 1875–1883-ig titkára, majd 1888-ig rendkívüli tanára. 1882-ben a „Zenei Közlöny”-t szerkeszti. A Kenyeres Agnes szerkesztette „Magyar életrajzi lexikon” (1967) szerinti „kompozíciójánál értékesebbek zenei írásai, főként visszaemlékezései, amelyek fontos források úgy kortársaira, mint a korabeli zenei életre vonatkozóan”.

Az Unitárius Egyházzal való viszonya még nem került feldolgozásra. A budapesti egyházközség „Halotti anyakönyve” szerint 1903. december 20-án – agkori gyengeség idején elő halálát és Józán Miklós volt budapesti lelkész szolgálatával helyezik örök nyugalomra.

Tomka István 1855. jan. 17-én születik Bucsányban. A Bartha Dénes által 1965-ben és Boronkay Antal által 1984-ben szerkesztett „Zenei Lexikon” szerint a bécsi „Konzervatórium” elvégzése után, a 70-es és 80-as évek végéig külföldön koncertezik. Az 1888-ik évtől a „Nemzeti Zenede” tanára, majd 1901-től – mint elismert pedagógus – a „Nemzeti Zenede” igazgatójaként működik.

Az Unitárius Egyházzal való viszonya még tisztázatlan. A budapesti egyházközség „Attérési anyakönyve” szerint 1893. ápr. 21-én csatlakozik az Unitárius Egyházzal.

Molnár Antal Jenőről gazdagabb forrásanyaggal rendelkezünk.

Életével és munkásságával találkozunk az „Unitárius Értesítő” című egyházi lapunk és Borus Róza, 1978-ban, a M. T. Akadémia Irodalomtudományi Intézetében készített riportjában.

Molnár Antal Jenő Budapesten születik 1890. jan. 7-én. A lexikonok szerint a modern magyar zenetudomány egyik megalapítójaként – amint Kenyeres Agnes „Magyar életrajzi lexikona” (1934) közli: „egyike a legelsőeknek, aki felismeri Bartók Béla és Kodály Zoltán zsenialitását és 1910-ben Erdélyben és 1912-ben a Felvidéken gyűjt népzeneit.”

Középiskolai tanulmányait a Markó utcai gimnáziumban végzi, ahol megzenésíti a német tankönyv verseit. A hegedű és zongorairodalomba Szilágyi Sándor vezeti be. Mint Bartók első koncertjének ifjú előadója, Kodály Zoltántól tanul összhangzattant. A népzene kutatói pályán Bartók indítja el. Ő tanítja meg a fonográf kezelésére. Így gyűjt több száz dalt előbb Csíksban, majd Ipolybalogon.

1910 és 1913 között a Waldbauer – Kerpely vonósnégyes, – 1917–1919-ig a Dohnányi – Hubay zongoranegyesnek tagja. Mint pedagógus a budai „Zeneakadémián”, a Székesfehérváros legfelsőbb zeneiskolájában, majd 1919-től 1959-ig a „Zeneművészeti Főiskolán” tanít, 1934 és 1940 között a „Népszerű Zenefüzetek”-nek, 1957-től a „Kis Zene-könyv”-társzerkesztője. Ír „Bartók kvartettjei”-ről (1911), „Táncjátékaról” (1917) és a „Kékszakállu herceg vará”-ról. (1918).

A Nyugatban Bartók vonósnégyeséről ír. E lap matinéin – saját dalainak zongorakíséréjeként fellépő Molnár Jenő Antal ismeretségbe kerül Adyval, Kosztolányival és Móricz Zsigmonddal.

1917-ben és 1918-ban „Bartók-tanulmányokat”, 1921-ben tudományos Bartók-elemzést ad közre. Amint interjújában elmondja, Bartók kvartettjéről írt tanulmánya olyan nagy feltűnést keltett, hogy pl. Tisza István éles szatírban csúfolja ki.

„A zeneművészet könyve” című, képekkel illusztrált munkája a nagy és már elismert zeneszerzők mellett közli Bartók arcképét is, miért is a „Zeneakadémia” akkori titkára Moravcsik Géza dorgálásban részesíti.

Mint a modern magyar zenetudomány egyik megalapítója, sok ismertetést, kritikát, zenepszichológiát, zeneszociológiát ad közre.

Molnár Antal Jenő az 1920-as évek második felében gyakran szerepel orgonajátékkal a budapesti Dávid Ferenc Egyletben, a Brassai Sámuel Ifjúsági Egyletben és az Unitárius Nőszövetség rendezvényein. Legemlékezetesebb fellépése 1926. júni. 17-én volt, mikoris az Unitárius Nőszövetségben, a Rev. Hury G. Ives amerikai lelkész és felesége tiszteletére rendezett templomi hangversenyen orgonajátékkal gyönyörködteti a közönséget. Életét 1983. dec. 7-én Budapesten fejezi be.

Lakatos István, Bartók Béla negyedik kortársa Nagyszerleceen születik 1895. február 26-án.

Középiskolai tanulmányait Kolozsvárt az Unitárius Kollégiumban, s ugyancsak Kolozsvárt, de magánúton végzi zenei tanulmányait, 1922-ben itt szerez hegedűtanári diplomát, majd a budapesti Műegyetemen mérnöki oklevelet, 1945-ben a kolozsvári Tudományegyetemen a bölcsészkaron doktorál. 1919 és 1954 között a kolozsvári mérnöki hivatal útmérnökeként, a Mariánum hegedűtanáraként, a Mezőgazdasági Főiskola, majd a Zeneművészeti Főiskola tanáraként dolgozik. Főkutatója a Román Akadémia kolozsvári fiókjának. Mint ilyen foglalkozik a magyar–román és szász zenekultúrával.

Az I. világháborúban tüzérhadnagyként harcol: Doberdónál, Isonzónál, Piavénél. A háború után előadója a Kolozsvári Magyar Népközösség zenei ügyeinek.

1939 decemberétől rendes tagja az Unitárius Irodalmi Társaságnak, az Erdélyi Múzeum – és a Dávid Ferenc Egyletnek. Tanulmányozza a korszerű útpépítés kérdéseit, de foglalkozik zenetörténettel, a magyar műzenével és a román népdal irodalmával is. Utkongresszusok és zenei ünnepek alkalmával megfordul Ausztriában, Németországban, Franciaországban, Olaszországban és Csehországban. Foglalkozik Brahms zenéjének magyaros elemeivel. Feldolgozza Ruzicska György emlékezéseit, bibliográfiát állít össze az 1919 és 1940 között működő erdélyi zeneszerzők munkáiról. Megírja a Kolozsvári Zenetársaság történetét.

Lakatos István az Erdélyi Múzeum Egyesület megbízásából az „Új magyar műzene” címen íródó tanulmányában megkísérli Bartók és Kodály műveinek összeállítását. De, mert a munkák évszámát illetően nehézségei akadnak, levélben kér Bartóktól tájékoztatást. Lakatos említett tanulmánya 1936-ban jelenik meg a Tudományos Füzetek 85-ik számaként. A Budapesten, 1936. július 14-ei dátumot viselő Bartók-válaszlevél az 1924–30/31-ig megjelent munkák címével és évszámával a Demény János szerkesztette „Bartók Béla levelei” című (Zeneműkiadó Vállalat 1955) munka 208. oldalán olvasható. Lakatos István Budapesten 1989. szeptember 22-én fejezi be életét.

A fentiekben – röviden – a világhírű zeneszerző, az unitárius „Bartók Béla – szintén unitárius – zenész kortársait mutattuk be, bizonyosságul, hogy egyházunk tagjai a zenetudományban és a zenei életben is jelentős helyet foglaltak el. A Bartók-ünnepségek sorozatában róluk sem feledkezzünk meg. Kövessük példájukat egy tiszta és közérthető új magyar zene megteremtése érdekében.

Kelemen Miklós

Egyházközségeink életéből

Bartók Béla Unitárius Egyházközség

2006. május 14-én templomunkban szószéki szolgálatot végzett Ferenczi Enikő kolozsvári kórházi lelkész és UNOSZ-titkár. Istentiszteletünk után megbeszélést tartottunk templomunkban, nőszövetségünk megalakulása érdekében, és előkészítettük választói közgyűlésünket.

Templomunkban 2006. május 28-án konfirmációs szertartást tartottunk. Konfirmándusaink: Csepregi Noémi, Kádár Julianna, Orbán Bence, Márkos Renáta és Szász Panni gyülekezetünk előtt, ünnepélyesen vallást tettek hitünkről.

Pünkösd első napján, zsúfolásig megtelt templomunkban ünnepi Istentiszteletet és úrvacsoraosztást tartottunk, mely után megalakult a Perczelné Kozma Flóra Unitárius Nőszövetség. Közgyűlésünk megválasztotta nőszövetségünk vezetését: elnöknek Dr. Kiss Balázsnét, alelnöknek: Jobbné Vass Ildikót, titkárnak Léta Erikát, pénztárosnak Aranyossy Máriát jegyzőknek Tordai Júliát és Lászlóné Szatmáry Zsuzsannát.

Egyházközségünk gyülekezeti termében ifjúsági találkozókat tartunk minden hét második pünkösdén, este fél hat órai kezdettel.

Minden szerdán 18 órától egyháztörténeti és hitelvi megbeszéléseket tartok olyan felnőtteknek és fiataloknak, akik érdeklődnek unitárius vallásunk és történelmünk iránt.

Az elmúlt hónapokban sikerült felújítanunk gyülekezeti termünket, melyben elhelyeztük Szinte Gábor festőművésznőnk által egyházközségünknek adományozott Bartók Béla-portét.

Léta Sándor lelkész

Hírek a Bartók Béla Egyházközség életéből

2006. május 14-én az Istentiszteleten Ferenczi Enikő, kolozsvári lelkész, kórházlelkész, az Erdélyi Unitárius Nőszövetség titkára prédikált. Igen jó beszédet mondott, amelynek lényege a nők szerepéről szólt.

Istentisztelet után a jelenlévő nők összeültek a Lelkészi Hivatalban, hogy az alakuló Egyházközségi Nőszövetség leendő tisztségviselőire javaslatot tegyenek. Elég sok építő jellegű ötlet hangzott el, amelyeket remélhetőleg a jövőben hasznosítani tudunk. A püspök úr tervei szerint meg kívánjuk alakítani a Magyarországi Unitárius Egyház Nőszövetségét. E célból azonban egyházközségünknek meg kell szervezni a nőtagozatokat. Bízunk abban, hogy hamarosan követ bennünket a többi gyülekezet. Reméljük, hogy az erdélyi nőszövetséggel is szoros együttműködést sikerül létrehozni.

Hegedűsné Pálfi Csilla

Tudósítás Beregből

A beregi unitárius szórvány (BUSZ) székhelye Vásárosnaményban van. A gyülekezeti termük a 200 éves műemlék jellegű Eötvös-kúriában található, épp abban a teremben, ahol annak idején a nagyszony és a báró kisasszonyok elvonultak elcsendesedni, imádkozni.

Isten különös kegyelme, hogy a szórványgondnok nyolc évvel ezelőtt pont ezt a helyiséget választotta ki az istentiszteletek helyéül. A gyülekezet

magja (15 család) Vásárosnaményban tevékenykedik. A szórványban Aranyosapátiban (2 család), Gemzsén (2 család), Jándon (2 család), Kisvarsányban (3 család), Mezőladányban (2 család), Tiszavidon (1 család) is 12 család él.

A vásárosnaményi gyülekezetet (gyermekkel együtt 50 fő) Jóni Jenő gondnok fogja össze,

míg a beregi szórványtagokat (gyermekkel együtt 30 fő) Felhős Szabolcs szórványgondnok pátyolgatja.

Összességében a beregi unitárius szórvány 80 lelkes gyülekezet Nyitrai Levente lelkész úr gondozásában.

Mivel Kocsord csak 25 km-re van, minden vasárnap délelőtt átmehetnek a beregi hívek kocsordi unitárius istentiszteletre.

Van egy másik lehetőség is az 50 km-re lévő nyíregyházi ökumenikus Szent Lázár kápolnában, ahol minden hó 3. vasárnap délutánján unitárius istentisztelet van.

Idehaza minden hónap második vasárnap, illetve sátoros ünnepek délutánján tart szolgálatot a kocsordi lelkész.

Ötödik évfolyamába lépett az ÉRTESÍTŐ, a BUSZ missziós hírlevele, amely negyedévente a nagy ünnepek előtt jelenik meg, tehát évi négy alkalommal, Deák József atyánkfia szerkesztésében.

A lelki élet mellett az aktívabb atyafiak bekapcsolódnak a helyi közéletbe is. Van egy ifjúsági és egy felnőtt cigány egyesületük is.

Már ötödik alkalommal részt vesznek a beregi ünnepi hét rendezvényein:

– Lakatos László naiv festő rendszeresen kiállításokon vesz részt képeivel (az UART beregi tagja)

– A nemzetközi Váci Mihály szavalóversenyen 3 zsűritag dönti el a Balázs Ferenc-különdíj odaítélését.

– A különdíjat idén Tóth Miklós gemzsei atyánkfia adta át, aki maga is díjnyertes volt négy évvel ezelőtt.

A „Balázs Ferenc-különdíj átadása” a Váci Mihály vers- és prózamondó versenyen április 29-én Vásárosnaményban.

A díjakat Magyarosi Árpád, Tóth Miklós és Felhős Szabolcs adták át.

A versenyzők köre:

- *Turterebes / Románia*
- *Nagykapos / Szlovákia*
- *Beregszász / Ukrajna*
- *Vásárosnamény és térsége / Magyarország*

Hírek az UART (Unitárius Alkotók Társasága) életéből

Idén a legfontosabb teendő a közhasznú társasággá válás folyamatban van. Az új felállás megújult vezetőisége:

elnök: Felhős Szabolcs
titkár: Biró Albert
gazdasági vezető: Bárdkai Ákos

Választmányi tagok:

Gergely Felicián, Kelemen Miklós, Dusa Lajos, Sikó Ágnes, Tirnován Tamás, Nézó László, Elekes Andor.

A választmányi tagok segítségével életre kell hívni a vidéki tagozatokat (Sikó Ágnes vezetésével a pécsi, Tirnován Tamás vezetésével a pápai, Dusa Lajos vezetésével a debreceni, Lakatos László segítségével a beregi csoportot stb.)

Szeretnénk Erdélyben és a Partiumban is kiépíteni a helyi csoportokat, elsősorban a Partium folyóiratunk segítségével. (Köztudott, hogy az UART orgánuma a Partium folyóirat lett.)

A Partium új szerkesztősége az UART tagságából került ki (Biró Albert, Felhős Szabolcs, Dusa Lajos, Kürti László, Ószabó István, Bárdkai Ákos).

A megalakult helyi csoportoknak alapvető feladata, hogy szervesen együttműködjön az ottani unitárius gyülekezettel, ahogy ez már Pécsen, Pápán, Budapesten és Vásárosnaményban működik is. (Például a Bartók Béla Unitárius Egyházközség ebben élen jár, mivel a gyülekezeti termükben volt az UART alakuló közgyűlése és itt volt az első képkiallítása is.)

Szépen alakul a partiumi kapcsolatépítés is. Az idei Varadinum ünnepségen kétfős delegáció vett részt Felhős Szabolcs elnök vezetésével. Nagyváradi alkotókkal bővítették a Partium folyóirat szerzőgárdáját és képviseltették magukat a nagyváradi unitárius gyülekezet varadinumi ünnepségén is.

Pünkösöd után az UART-delegáció részt vesz a Partiumi Írótábor tavaszi 3 napos rendezvényén és készülünk az erdélyi toborzóra augusztusban Kolozsvárott és Vargyason.

Dusa Lajos

Zoltáni Zsolt és Tót Attila, az UART két zenésze egy vásárosnaményi ünnepségen

Így élünk és dolgozunk Füzesgyarmaton és a Gyula és környéke szórványgyülekezetben

Régen volt már ilyen tavaszunk és nyárelőnk. Inkább télváró novemberre hasonlított az időjárás sokszor, de a hangulatunk mégis reménykedő, tervezető, álmódzó volt. Templomunkra felkerültek a duplaüvegezésű ablakok, szebbé, világosabbá téve az istenházát. Most felállványozottan készül a teljes belső megújulásra, hogy úgy várja a júliusi búcsunkat. Az előző lap-összevonás, ami inkább volt csonkaszám, mint duplaszám, az egyházközség híveinek és szimpatizánsainak szempontjából fontos tényeket „ejtett” ki, ami sokaknak sérti az önérzetét. A karácsonyi előzetesek egyikén Zoltáni Zsolt hittestvérünk, gitár- és énekművész közel 200 érdeklődő előtt tartott adventi koncertet templomunkban. Kis unitárius közösségünk városunkban eddig soha nem látott karácsonyt rendezett a sportpalotában közel 1500 érdeklődő előtt a Polgármesteri Hivatal, a civil szervezetek, az egyházak, az iskolák részvételével. A műsor javát hittanosaink, presbiterasszonyaink, fiatal gimnazisták és egyetemisták szolgáltatták jómagam összeállításában.

Januárban értesítették szerény személyemet, hogy az 35-40 000 példányban megjelenő megyei újság irodalmi pályázatán 3. díjat nyertem, amit 12-én adtak át a megyei szerkesztőségben. Városunk felekezeti történelmében első alkalommal szerveztük meg az ökumenikus imahetet, amikor egymás templomában, ahová magunkkal vittük híveinket, szolgáltunk. Emellett Dévaványára és Váncsodra is meghívtak szolgálatra.

Januárban Vörösmarty-estet, februárban Arany János-estet tartottunk a Városi Könyvtárban. A kihagyott időszakban temettünk is.

Január 21-én Darvason utolsó útjára kísértük Nagy Józsefné Szilágyi Margit 86 éves élt református testvérünket. Megtartottuk a soron következő istentiszteleteket Gyulán is és a helyi Borostyánkert Idősek Otthonában is. Sok alkalommal szerepeltünk helyi és bélmegyeri nyugdíjasklubjainkkal, énekesekkel a megye különböző helységeiben, ahol feleséggel verseket, énekeket adtunk elő.

Február 19-én megtartottuk a gyermekistentisztelet-szeretetvendégséget, amelyen a szolgálatot Zs. Nagy Sándor és Nemes Zsolt hittanosok végezték.

Május hónapja többnyire az Édesanyák köszöntésével telik. Már április végén megkezdtek ezeknek sorozatát, hogy az elkövetkezendőkben féltucat ilyen ünnepet tartsunk.

Május 3-án Budapesten részt vettem a Magyar Biblia Alapítvány közgyűlésén, ahol jegyző-könyvhitelítőként is közreműködtem. A 2006-os év teendőit tárgyaltuk, vitattuk meg.

Május 7-én templomunk megtelt az Édesanyákat ünneplőkkel. A helyi Tv is jelen volt, a felvett műsort többször leadták. (Csak a mi templomunkból és csak a mi ünnepünket!) Ugyanaznap délután Sarkadon (ahová visszatérők vagyunk!) a Művelődési Házban, mint egy 200 érdeklődő előtt léptünk fel feleséggel anyák napi műsorunkkal a bélmegyeri klubunkban.

Május 9-én bélmegyeri klubunk tartott Mezőberényben emlékezetes anyák napját, ahol közel 200 érdeklődő jelent meg. Dalárdánk és jómagunk is szerepeltünk.

Május 15-én megszületett a lelkészi család első unokája, Gergő Dániel, akit mindnyájan féltő szeretettel vártunk. A jó Isten tartsa meg erőben édesanyjával, édesapjával együtt!

Május 21-én Szeghalom városában, mintegy 300 résztvevővel tartották a vidéki klubok az anyák napja ünnepséget, amelyen itthoni klubunkkal jómagunk is szerepeltünk.

Május 25-én, áldozócsütörtökön harangszóval emlékeztünk. Este lelkigyakorlaton voltunk Dévaványán Bérés János református lelkésztestvérünk és neje vendégeiként.

Május 27-én Kocsordon részt vettünk feleségemmel a templom és lelkészi lakás avatóünnepségén. Ez alkalommal tartotta Egyházi Képviselő Tanácsunk az ülést is. Ebben az időszakban, május 12-én, Budapesten a Rákoskeresztúri Köztemetőben elbúcsúztattuk a szóróparcellában Horváth Zoltán, 73 évet élt római katolikus testvérünket.

Június sok ünnepet hozott már az elején. Pünkösd mellett Trianon volt a középpontban. 2-án az Önkormányzat kezdeményezésére Trianoni Emléktáblát avatunk, szenteltünk az I. világháborús emlékoszlopon. Végre talán elérkezett ennek a szörnyű diktátumnak az újraértékelése az anyaországi köztudatban, politikai gondolkodásban és hozzáállásban. 2004. december 5-e traumája meghozza a maga „bűnbánó” gyümölcseit! Ugyanaznap délután a Városi könyvtárban megtartottuk a tavaszi idényzáró irodalmi estét, amikor a

székelyudvarhelyi Tompa Lászlóval voltunk „együtt”. Székely-megtartó verseivel emlékeztünk a trianoni gyász évfordulóra is, tőle és más nagyjainktól idézett versekkel.

Június 4-én és 5-én Pünkösdöt ünnepeltünk itthon, a Vadásztársaság klubtermében, mert a templomunk belső meszelése történik az ablakcerék után. Délután a helyi Idősek Otthonában és a Gyulai Szórványgyülekezetben volt úrvacsorás istentisztelet, amely alkalmakon 52 hívünk élt az Úrvacsora jegyeivel. Fűzesgyarmaton az istentisztelet után versekkel és virágozással (a szoborparkbeli Trianon Kopjafánál) emlékeztünk Trianonra, Gyulán pedig versekkel idéztük a Trianon okozta mérhetetlen elkeseredést és fájdalmat.

Június 18-án zártuk a hittanos évet, amikor Csordás Gergő és Laskai Gréta tartott gyermek-istentiszteletet. A szeretetvendégségen kiosztottuk az Unitárius Alapítvány díjait azoknak, akik hűségesen jártak templomba és hittanra, valamint részt vettek ünnepi rendezvényeinken. A szeretetvendégség tombolázással zárult gyermekeink határtalan öröme. Nincs megállás. Készül a templom is és készülünk mi is a július végi búcsúra. Bartók Béla-emléktáblát avatunk, kiigazítjuk a lelkészek emléktábláját Kelemen István nevével, aki az első világháború volt egyházközösségünk lelki istápolója. A búcsút a Bartók-emlékezésnek szenteljük szép műsorral. Isten megáldja e kis közösség nemes szándékát és törekvését!

(B. L.)

Észak-magyarországi kapcsolatok

A tavalyi, debreceni adventi találkozó folytatásaként, május 13-án a miskolciak hívták vissza a debreceni gyülekezetet. Míg tavaly Debrecenben József Attilára emlékeztünk, most a Bartók-emlékévé adta találkozásunk témáját. Eredeti tervek szerint Márk Attila és Lakatos Sándor zenés műsorával, valamint Márk Attila Bartókról szóló előadásával ünnepeltünk volna, de előadóink otthoni (egyházközségi) teendőik miatt nem tudtak eljönni, az előadás szövegét Lakatos Csilla olvasta fel végül. A református egyházközség (Csabai Kapu) imaterme meghitt színtere volt a lelki természetű együttlétünknek. Majd a szép májusi délutánon, frissen zöldülő kertben került sor a kötetlenebb találkozásra, ahol jó beszélgetések és a finom rántott húsos ebéd várt

bennünket. A közösség, reméljük, ilyen hangulatú és tartalmú alkalmakkor erősödik.

Miklósi-Vári Katalin

Dunántúli Unitárius Egyházközség

Az utóbbi három hónap az ünnepek jegyében telt. Húsvét és Pünkösd ünnepén változatlanul nagy számban gyűltünk össze, mindhárom szolgálati helyemen. Engem különösen megérintett a húsvéti hangulat, ami meghatározó sikerélménnyel párosult.

Május 14-én Bartók Béla-émlékünnepélyt tartottunk a pécsi gyülekezet körében. Két előadást halhattunk, hat előadó – Árvai Attila (hegedű), Árvai Ágnes (zongora), Bandi Szabolcs (zongora), Bandi Bálint (hegedű), Szomora Livia és László Virág (fuvola duó) – örvendeztetett meg minket Bartók-darabokkal. Koszta Gabriella színművésznőtől Szilágyi Domokos „Bartók Amerikában” című versét halhattuk. Az ünnepélyről beszéljenek a képek.

Május 21-én a székesfehérvári, valamint a polgárdi gyülekezetben is megemlékeztünk Bartókról.

Az elmúlt időszakban egy temetési és egy esketési szertartást végeztem. Siklós-Máriagyűdön utolsó útjára kísértük Csenteri Ferenc testvérünket. A gondviselő Isten adjon számára örök életet, szeretteinek vigasztalást.

Pécsi református kollégámmal közös esketési szertartást végeztünk, egyházaink áldásában részesítettük Árgyelán Zsolt és Vernes Judit testvéreinket.

Június 7-én sikeresen államvizsgáztam, így a Pécsi Tudományegyetemen fizikatanári egyetemi oklevelet szereztem.

Máté Ernő lelkész

HÍREK

2006. május 30-án déli két órakor tartotta évi közgyűlését a Magyar Ökumenikus Segélyszervezet és ünnepelte fennállásának, működésének 15. évfordulóját. Ezen az alkalommal is, mint az elmúlt esztendőben, egyházunk képviseltette magát.

2006. június 8–12 között megrendezett 77. könyvhéten a Heltai Gáspár Unitárius Könyvesbolt a 80-as pavilonban volt megtalálható. Erre az alkalomra jelent meg Kelemen Miklós könyve, melyben feldolgozta az Unitárius Értesítő és az Unitárius Élet folyóiratok teljes névmutatóját. A könyvhét alkalmával a pavilon előtt neves unitáriusaink dedikáltak, úgy mint Kelemen Miklós, Dr. Karner Ottó, Szinte Gábor.

A Perczelné Kozma Flóra Unitárius Nőszövetség 2006. június 18-án tartotta első önálló közgyűlését.

2006. július utolsó vasárnapján (30-án) tartják Füzesgyarmaton a búcsút, melyre nagy szeretettel hívnak és várnak minden kedves érdeklődőt.

Az egyetemes unitárius találkozót az idén is megrendezik Szejkézfürdön, augusztus második szombatján.

* * *

Ajánlom Önnek, Kedves olvasó...

E könyvecskéből hit és képtel, mély emberi érzések, gondolatok, művészszerető pécsi unitáriusok munkája tükröződik vissza.

Bandi András írásait, Dr. Sikó Ágnes, Vernes Valéria és Orbók Szilárd képeit, grafikáit tartalmazza. Szilárd továbbá a szerkesztői munkát is magára vállalta, jómagam a háttérmunkálatokban vettem részt.

A kötet kiadásának költségeit az Unitárius Alapítvány fedezte. Köszönet érte.

Mindez nem munka volt számunkra, inkább tanulság, önismeret-ismeret, ezért örömmel tettük. Remélem, hogy munkánk fénye önben is töretlenül fölragyog.

*Máté Ernő
lelkész*

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Az aláírt cikkekért a szerzők viselik a felelősséget.

A szerkesztőség fenntartja az írások szellemét és tartalmát nem érintő rövidítések jogát.

Folyóiratunk minden páros hónap végén jelenik meg.

UNITÁRIUS ÉLET

A Magyarországi Unitárius Egyház lapja

Szerkeszti a Szerkesztő Bizottság

Főszerkesztő-helyettes:
Léta Sándor

SZERKESZTŐSÉG CÍME:
V., Nagy Ignác utca 2–4. Budapest, 1055
Telefon/fax: 311-2801

Internet: <http://unitarius.lap.hu>
Terjeszti a Magyarországi Unitárius
Egyház.

Megjelenik kéthavonta.

Felelős kiadó:
Heltai Gáspár Kft.

Index: 25 842

Készült:
a Cerberus Kft.
nyomdaiüzemében

Felelős vezető:
Schmidt Gábor

HU ISSN 0133-1 cv272

Előfizethető:

A lelkési hivatalokban
(Budapesten és vidéken),
vagy befizetési csekken.

Bankszámlaszám:
11713005–20011631
Egyes szám ára: 400 Ft
Évi előfizetési díj: 2400 Ft

A Magyarországi Unitárius Egyház
internetcíme:

www.unitarius.hu
<http://unitarius.lap.hu>

*Következő lapzárta:
2006. augusztus 10.*